Matsuo Bashō

Ozka pot na globoki sever

(*Oku no hosomichi*, pesniški potopis, 1689–1691)

Ilustracije: Yosa Buson (18. st.)

Matsuo Bashō, *The Narrow Road to the Deep North*, iz jap. prevedel, spremno besedo in opombe napisal Nobuyuki Yuasa, Penguin Classics, Penguin Random House, 1966.

Slovenski prevod iz angleščine (str. 54–107 + opombe): Marko Uršič, 2026.

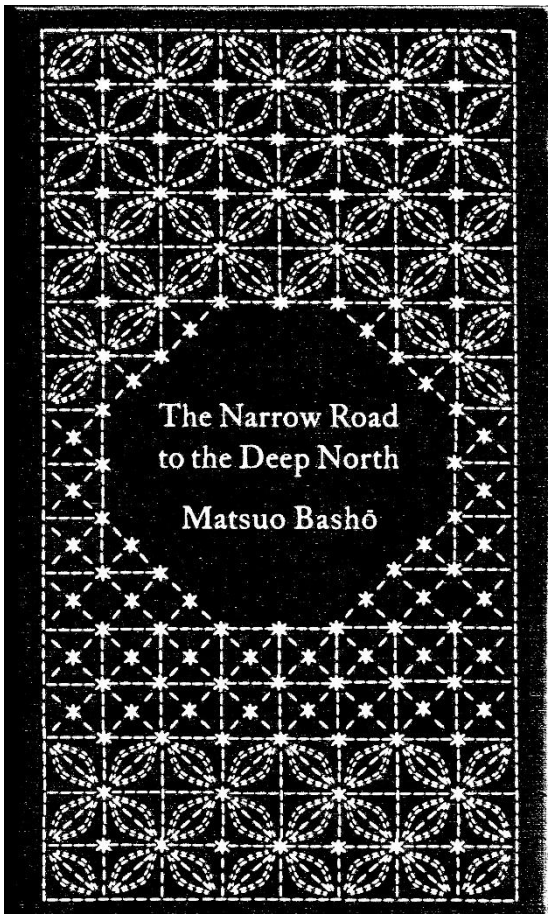

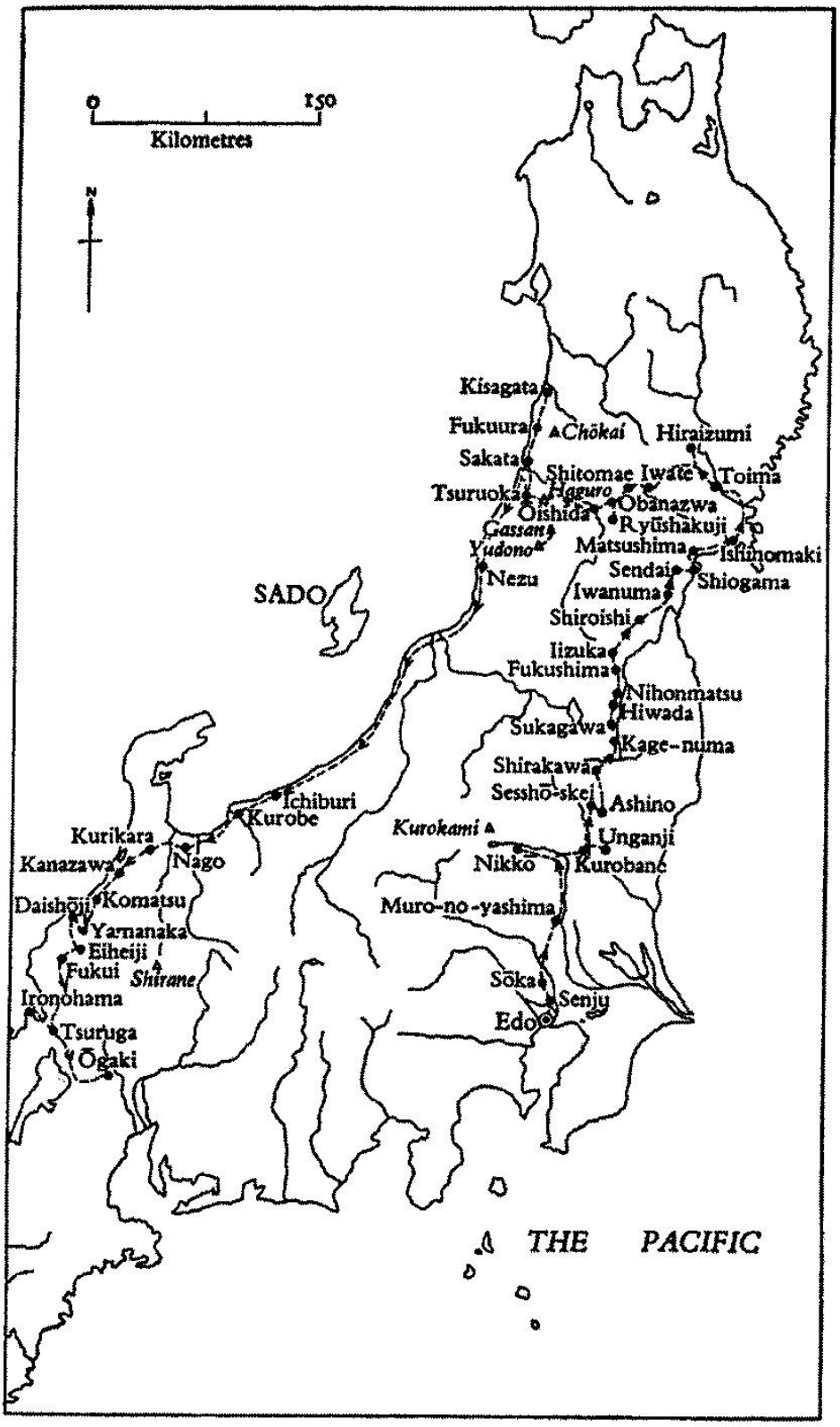
0
150
Kilometres
N
Kisagata
Fukuura
Chōkai
Hiraizumi
Sakata
Shitomae
Iwate
Toima
Tsuruoka
Haguro
Ōbanazwa
Ōishida
Ryūshakuji
Gassan
Yudono
Matsushima
Ishinomaki
Nezu
Sendai
Shiogama
SADO
Iwanuma
Shiroishi
Iizuka
Fukushima
Nihonmatsu
Hiwada
Sukagawa
Kage-numa
Shirakawa
Sesshō-seki
Ashino
Ichiburi
Kurobe
Kurokami
Unganji
Kurikara
Kanazawa
Nago
Nikkō
Kurobane
Daishōji
Komatsu
Muro-no-yashima
Yamanaka
Eiheiji
Fukui
Shirane
Sōka
Ironohama
Senju
Tsuruga
Edo
Ōgaki
THE PACIFIC

Dnevi in tedni so popotniki večnosti. Kakor tudi leta, ki minevajo. Tisti, ki krmarijo čolne po morju ali jezdijo na konjih po zemlji, preživijo potujoč vsako minuto svojega življenja, dokler ne klonijo pod težo let. Tudi precej starih je umrlo na poti. V meni je močna želja potovati – in veter, ki nosi oblake, me že dolgo časa vabi na pot.

Lani, pozno jeseni, sem se vrnil s pohajkovanja vzdolž obale. A komaj sem utegnil pred novim letom pobrisati pajčevine v svoji vegasti koči ob reki Sumida, že sem si znova zaželel na pot – vendar ne preden se začne s polj dvigati pomladna meglica –, da bi pravočasno prišel do vrat pri Shirakawi [tj. do vstopa v severna območja]. Zdi se mi, da so se bogovi polastili moje duše in jo obrnili od znotraj navzven, saj me popotne podobe vabijo iz vsakega kotička, tako da ne morem ostati doma v brezdelju. In celo tedaj, ko sem se že pripravljal za pot in krpal svoje potrgane hlače, zavezoval nov trak na klobuku in polagal *moxo*[1] na noge, da bi jih okrepil, sem sanjaril o polni luni, ki vzhaja nad otoki pri Matsushimi. Končno sem prodal svojo kočico in se začasno preselil v Sampūjevo hišo.[2] Na pragu mojega starega doma pa sem zapisal verze v osmih kiticah in jih obesil na lesen steber. Uvodna kitica se glasi:

Za temi vrati,
ki jih zastira visoka trava,
bo drugi rod praznoval
festival lutk.[3]

---

[1] *Artemisia moxa*: v stari kitajski medicini so koščke njenih suhih listov polagali na kožo in jih žgali, ker so verjeli, da ima *moxa* zdravilne učinke za različne vrste bolezni. [Vse opombe: Nobuyuki Yuasa – razen mojih, M. U. dodatkov, ki so v oglatih oklepajih. Nekatere od teh dodanih podatkov oz. pojasnil povzemam iz drugega angl. prevoda Bashōve *Ozke poti na globoki sever*, ki ga je na spletu objavil Dennis Kawaharada: https://denniskawaharada.wordpress.com/basho-1/]

[2] Sampū (1647–1732) je bil bogat trgovec v Edu [današnjem Tokiu], ki je na različne načine finančno podpiral Basha. Tudi sam je bil dober pesnik haikujev [takrat še: *hokkujev*].

[3] Festival lutk (*hina matsuri*) se praznuje 3. marca. Včasih se imenuje festival slivovih cvetov ali preprosto dekliški festival. [Angl. prevajalec uporablja moderno (zahodno) imenovanje mesecev, tako kot tudi sodobna Japonska: npr. pomlad nastopi marca, toda v tradicionalni Japonski se *haru* začne že s februarjem. Pri Bashōvi *Poti* je treba upoštevati ta koledarski »premik« letnih časov.]

[Pojasnilo glede verzov: v Bashōvem pesniškem popotnem dnevniku so skoraj vsi verzi zapisani v obliki haikujev – saj je bil ravno Bashō prvi in največji mojster haikujev (takrat *hokkujev*), tj. trivrstičnih pesmi s številom zlogov 5-7-5. Angl. prevajalec Nobuyuki Yuasa pa se je odločil prevajati haikuje v štirivrstičnicah in prostem verzu, brez štetja zlogov. Za to odločitev je v svojem uvodu navedel tudi tehtne razloge, mdr. da sta v haikuju običajno prisotni *dve* misli in/ali podobi (pogosto sta v opoziciji), ki ju je lažje in bolj smiselno prevajati v štirih verzih. A tudi drugi angleški prevajalci, ki sicer prevajajo haikuje v treh verzih, se običajno ne držijo metrike 5-7-5, ker ji je v angleščini precej težje slediti kot npr. v slovenščini. Odločil sem se, da v tem svojem »posrednem« prevodu Bashōve *Poti* rajši sledim angl. prevajalcu, pa ne samo zato, ker je to lažje, ampak predvsem ker je pomensko bolj zanesljivo.]

Zgodaj zjutraj sedemindvajsetega marca sem se podal na pot. Temà je še vztrajala na nebu in mesec je bil še viden, čeprav se je postopoma tanjšal. Silhueta gore Fudži in češnjevi cvetovi v Uenu in Yanaki so me pozdravljali v slovo. Moji prijatelji so se zbrali že prejšnji večer in zjutraj so vsi šli z menoj na čoln, da bi mi prvih nekaj milj delali družbo. [V jap. izv. so razdalje izražene s kit. mersko enoto *li*, tu pa povzemam milje iz angl. prevoda.] Ko smo se v Senjuju izkrcali iz čolna, pa je moje srce mahoma napolnila misel na tri tisoč milj pred menoj, tako da skozi solze nisem videl ne mestnih hiš ne obrazov mojih prijateljev, bili so tam le v mojem notranjem vidu.

Pomlad mineva,
ptice žalujejo
in ribe imajo
solze v očeh.

S to pesmijo v spomin na moj odhod sem se napotil na to potovanje, čeprav so mi dvomeče misli težile korake. Moji prijatelji so stali v vrsti in mahali v slovo, vse dokler so me še videli v hrbet.

Hodil sem ves dan, vseskozi z željo, da se vrnem, potem ko obiščem neznane kraje na daljnem severu, četudi nisem zares verjel v to možnost, saj sem vedel, da bom po odhodu na dolgo pot v drugem letu [dobe] Genrokū[4] pomnožil ivje svojih belih las, ko se približam mrzlim krajem. In ko sem zvečer prispel v Sōko [tj. po Senjuju prvo poštno mesto oz. postajo na tem potovanju], so me koščena ramena bolela zaradi nahrbtnika, ki sem ga nosil; v njem je plašč iz [murvinega] papirja [jap. *kamiko*], da bi mi ponoči ohranil toploto, pa lahek platnen kimono, da si ga nadenem po kopeli, pa preprosta zaščita pred dežjem, pisalni pribor in darila nekaterih prijateljev. Želim potovati lahek, seveda pa so zmeraj kakšne stvari, ki jih ne morem zavreči bodisi iz praktičnih ali čustvenih razlogov.

[4] Leta 1689. [Genroku, kar pomeni »Prvotna sreča«, je ime dobe vladavine cesarja Higashiyama, 1688–1704. Imena cesarskih dob so se na Japonskem ohranila do dandanes, od leta 2019 smo v dobi Reiwa, »Mir in harmonija«, ko vlada cesar Naruhito.]

Šel sem obiskat hram Muro-no-yashima. Moj popotni tovariš Sora[5] je vedel, da je ta hram posvečen boginji, imenovani Gospa cvetočih dreves,[6] njen drugi hram pa stoji ob vznožju svete gore Fudži. Izročilo pravi, da se je ta boginja, ko je bila noseča, zaprla v gorečo celico, zato da bi dokazala božansko naravo svojega otroka, o čemer je dvomil njen soprog. Ob rojstvu so sina imenovali Gospod rojen iz ognja,[7] hram Muro-no-yashima, posvečen njegovi materi, pa pomeni Goreča celica. Pesniki so na tem mestu imeli navado zapeti verze o dvigajočem se dimu, preprosti ljudje pa naj ne bi jedli *konoshire*, saj ta pikčasta riba smrdi, ko se peče.

Noč pred tridesetim marcem sva prespala v gostišču ob vznožju gore Nikkō. Lastnik tega gostišča se je predstavil kot Gozaemon Pošteni [jap. Hotoke, to je tudi ime za Budo], rekel mi je, naj spim na njegovi blazini iz trave v popolnem miru, saj je njegova edina želja, da bi bil vreden svojega naziva. Natančno sem ga opazoval in presodil, da je trmasto pošten, povsem brez vsake posvetne zvijačnosti. Zazdelo se mi je, kot da bi sam usmiljeni Buda privzel lik tega človeka, da bi mi pomagal na popotnem romanju. Resnično, takšna svetniška poštenost, takšna čistost, kot je njegova, ne sme biti predmet posmeha, saj meji že na Popolnost, ki jo je učil Konfucij.

Prvega dne aprila sva se povzpela na goro Nikkō, da bi na njej obiskala svetišče, ki je od vseh najsvetejše. Ta gora se je nekoč imenovala Nikō [Dve nevihti]. Ko pa je tam častiti menih Kūkai[8] postavil svetišče, jo je preimenoval v Nikkō, kar pomeni Svetli sončni žarki. Kūkai je gotovo imel veliko moč, da je videl tisoč let naprej v prihodnost, saj je ta gora postala sedež najbolj svetega od vseh svetišč in njena dobrotna moč preveva vso deželo, zaobjema vse ljudstvo, sije kakor svetli sončni žarki. Povedati kaj več o tem svetišču pa bi pomenilo skruniti njegovo svetost.

---

[5] Sora (1649–1710), doma iz Shinana (v prefekturi Nagano) je spremljal Basha že na prejšnjih potovanjih. Njegovo besedilo *Zuikō Ki* je pomembno za razumevanje fiktivnih prvin v Bashōvih popotnih zapiskih.
[Sora je bil ne le Bashōv spremljevalec na poti, temveč tudi njegov prijatelj in sopotnik »po peresu«. V tem potopisu je Sora tudi avtor nekaterih pesmi, čeprav včasih ni povsem jasno, ali so verzi Bashōvi ali Sorovi. Nenavadno pa je, da je Sora omenjen šele na tem mestu, medtem ko ob odhodu, kakor tudi pozneje, Bashō večinoma piše/govori v prvi osebi ednine: »Hodil sem ves tisti dan …« itd. – vsaj v tem angl. prevodu. Ne vem zakaj tako. Drugi angl. prevajalec, Dennis Kawaharada, pa praviloma uporablja množino. Sam sem se odločil za dvojino, takrat ko je jasno, da gre za oba, Basha in Soro.]

[6] Jap. ime te boginje je Ko-no-hana sakuya hime. Ime njenega soproga je Ninigi-no-mikoto. Gl. v *Kojiki* [tj. v najstarejšo ohranjeno jap. cesarsko kroniko iz 8. st.] detajle iz jap. mitologije.

[7] Jap. ime tega boga je Hohodemi-no-mikoto.

[8] Kūkai (774–835) je bolj znan kot Kōbō Daishi [»Véliki učitelj Dharme«], ustanovitelj [budistične] ločine šingon in graditelj templjev na gori Kōyasan [gl. tudi mojo knjigo *Odsevi dežele vzhajajočega sonca*, 2025, str. 82 isl.]. Vendar pa svetišča pod goro Nikkō ni ustanovil Kūkai, ampak Shōdō (737–817). To svetišče je doživelo velik razcvet pod zaščito šogunov družine Tokugawa [1603–1868].
[Ob osrednjem svetišču Tōshōgū, kjer je tudi mavzolej Ieyasuja, prvega šuguna Tokugawa, v Nikku prevladujejo svetišča-hrami japonske prvotne in tudi narodne religije, tj. šintoizma, ki pa se z budizmom ne izključuje, saj prav lepo sobivata. Jap. obrazilo *-jingū* (in še nekatera druga) se v angl. prevaja z besedo *shrine*, po naše 'hram', medtem ko se obrazilo *-ji* (in druga) v angl. prevaja z besedo *temple*, po naše 'tempelj'. Za oboje pa v slov. lahko uporabljamo besedo 'svetišče'.]

Kako so čudoviti:
ti sveži listi,
ti zeleni listi,
tako svetli v soncu!

Gorovje Kurokami se je skozi meglo risalo v daljavi. Pokrito s snegom, sijajno belo kljub svojemu imenu, ki pomeni Črni lasje.

Obritih glav sva prišla
pod goro Črnih las –
in si nadela lahka
poletna kimona. *Napisal Sora*

Pravo ime mojega tovariša je Kawai Sōgorō, Sora je njegovo pesniško ime. Živel je v moji soseščini in mi pomagal pri takšnih opravilih, kot je prinašanje vode in dračja. Želel je z menoj uživati poglede v Matsushimi in Kisagati, pa tudi deliti z menoj težave na tem popotovanju. In tako se mi je pridružil, potem ko si je tistega jutra, ko sva odpotovala, obril lase, si nadel črn plašč romarja in celo spremenil svoje ime v Sōgo, kar pomeni Razsvetljenje v duhu. Njegova pesem torej ni mišljena zgolj kot opis gore Kurokami. Še posebno globok vtis sta naredila name zadnja dva verza, ki izražata Sorovo odločnost, da bo vztrajal pri svojem namenu.

Potem ko sva se povzpela kakih tristo korakov nad svetišče, sva prišla do slapa, ki izvira iz luknje na grebenu in v silnem loku, visokem več sto čevljev, pada v temnozeleni tolmun. Skale okrog slapa so tako izdolbene, da ga je mogoče videti od zadaj, kjer sva se zatekla v skalno votlino. Od tod njegovo ime Slap-od-zadaj.[9]

Trenutki v votlini
med tihim zrenjem slapa –
prvo med mojimi
poletnimi doživetji.

V kraju Kurobane v provinci Nasu živi moj prijatelj. Do tja se razteza veliko travnato barje, mesto je na njegovi drugi strani. Odločil sem se, da slediva požeti stezici, ki naravnost prečka to barje, milje in milje daleč. Opazil sem vasico v daljavi, a še preden sva jo dosegla, je začelo deževati in mračilo se je že. Čez noč sva se ustavila v samotni kmečki hiši in nadaljevala pot zgodaj zjutraj. Ko sva se prebijala skozi travo, sem opazil konja, ki se je pasel ob poti, in kmeta, ki je s srpom žel travo. Vprašal sem ga, ali bi mi lahko naredil uslugo in posodil konja. Nekaj časa je okleval, nazadnje pa mi je s kančkom sočutja na obrazu rekel: »V tem barju je na stotine razpotij. Tujec, kot si ti, tu zlahka zaide. Konj pa pozna pot. Lahko ga pošlješ nazaj, ko ne bo več hotel naprej.« Povzpel sem se torej na konja, medtem pa sta se od nekje vzela dva majhna otroka in stekla za nama. Eden od njiju je bila deklica z imenom Kasane, kar pomeni Mnogotera [v angl. prev. *Manifold*]. Pomislil sem, da je njeno ime precej nenavadno, a zelo lepo.

[9] Jap. ime slapa je Urami-no-taki. [*Ad* haiku: jap. poletje (*natsu*) se začne dober mesec prej kot naše.]

Kasane, če tvoje ime
pomeni mnogoterost,
kako lepo bi se podalo tudi
osmero-venčni *nadeshiki!* [tj. jap. nageljnu] *Napisal Sora*

In tako sva postopoma prispela v tisto vasico. Od tam sem poslal konja nazaj, potem ko sem privezal k sedlu manjšo vsoto denarja.

Potem ko sva varno prišla v mesto Kurobane, sem tam poiskal prijatelja. Jōbōji[10] skrbi za hišo gospodarja tega mesta, ki pa je bil takrat odsoten. Zelo se je razveselil, ko me je zagledal tako nepričakovano, in pogovarjala sva se več dni in noči. Njegov brat, Tōsui,[11] ki je izkoristil vsako priložnost, da je govoril z mano, me je povabil k sebi domov in me predstavil sorodnikom in prijateljem. Nekega dne sva se sprehajala po predmestju. Videla sva ostanke nekdanje ploščadi za streljanje psov,[12] nekoliko dlje na barju pa grob gospe Tamamo[13] in slavni hram [božanskega] Hachimana, ki ga je, kot pravijo, vrli lokostrelec Yoichi[14] prosil za pomoč, ko je bil izzvan, naj ustreli v prapor, pripet visoko na ladji, ki je pravkar izplula. Vrnila sva se že v mraku.

---

[10] Jōbōji Takakatsu (1658–1730) je bil samuraj visokega ranga v službi Ōzekija Masutsuneja.

[11] Tōsui Takakatsu (1662–1728) je bil Jōbōjijev mlajši brat. Njegovo pravo ime je bilo Kanokobata Toyoaki. Sledeč Sori, pa je bilo njegovo pesniško ime Suitō.

[12] Streljanje psov (*inu oumono*) [s konja] je bil šport, ki so si ga izmislili na začetku obdobja Kamakura [tj. v 12. st.], verjetno kot vajo v lokostrelstvu. K sreči je ta šport sorazmerno kmalu prišel iz mode.

[13] Gospa Tamamo je bila po splošnem prepričanju preoblečena lisica. Postala je ljubljenka cesarja Konoe (1139–55), ko pa je neki menih posumil, da je preoblečena lisica, je pobegnila v severne province in se nazadnje spremenila v strupeno skalo (Sesshō-seki, gl. opombo 19 spodaj). [Sledeč Dennisu Kawarahadu, gl. op. 1 zgoraj, pa je bila Tamamo-no-mae priležnica že prejšnjega cesarja Toba (1107–1123) in ko je Toba zbolel in umrl, so jo obtožili, da je obsedena z zlim lisičjim duhom, ki je povzročil cesarjevo smrt. Izganjalci duhov so ga/jo izgnali iz Kjota na sever v Nasu itd.]

[14] Nasu-no-Yoichi (letnici neznani) je bil samuraj nižjega ranga [iz severne province Nazu] v službi klana Minamotov. V bitki pri Yashimi [na otoku Šikoku] leta 1185 mu je uspelo ustreliti v prapor, ki je plapolal visoko na plujoči [sovražni] ladji – in to je bil dosežek, s katerim je zaslovel po vsej deželi.

Povabljen sem bil v tempelj Kōmyōji, da bi se pri oltarju priklonil ustanovitelju ločine šugen.[15] Pravijo, da je z lesenimi cokli hodil po vsej deželi in širil svoj nauk.

Med zelenimi gorami
se pod kipom priklonim
visokim coklam s prošnjo
za popotni blagoslov.

V tej provinci je zenovski tempelj Unganji. Menih Bucchō[16] je živel v samoti v gorah nad tem templjem. Nekoč mi je rekel, da je z oglenelo borovo vejico napisal tole pesem na skalo ob svojem samotišču:

Če ne bi deževalo,
bi prav rad zapustil
to travnato samotišče,
ki meri komaj
kak tatami.

Skupina mladih ljudi naju je spremljala vse do templja. Po poti so tako veselo klepetali, da smo prišli tja, še preden sem se tega dobro zavedel. Tempelj stoji na pobočju gore, porasle s temnimi cedrami in bori. Ozka stezica se vzpenja po dolini, med bregovi kapljajočih mahov nas popelje čez mostič do vrat templja. Zrak je še hladen, čeprav je že april.

Stopil sem za tempelj, da bi videl ostanke samotišča, kjer je živel Bucchō. To je majhna koča ob vznožju velikanske skale. Počutil sem se, kakor da bi bil navzoč v celici meniha Genmya[17] ali v zatočišču meniha Hōuna[18]. Na leseni steber te kočice sem obesil priložnostno pesem:

Niti žolne
niso skljuvale
menihove koče
sredi gozda.

Ko sva odšla od prijatelja v Kurobani, sva se napotila k Ubijalskemu kamnu,[19] tako imenovanem, ker ubija ptice in žuželke, če se mu približajo. Jezdil sem na konju,

---

[15] Ustanovitelj ločine šugen je bil En-no-Otsunu, bolj znan kot En-no-Gyō[ja], menih iz sedmega in osmega stoletja. [Ločina šugen je vključila v budizem elemente šintoizma, daoizma, ljudskih verovanj in gorskega asketizma. Tempelj Kōmyōji v Nasuju je ustanovil lokostrelec Yoichi, ko se je vrnil iz vojn v osrednjem delu cesarstva, vendar se ni ohranil, tako da danes le kamen označuje mesto, kjer je stal.]

[16] Bucchō (1643–1715) je bil prior templja Komponji, enaindvajseti po vrsti za ustanoviteljem. Pod njegovim vodstvom je Bashō prakticiral zen v templju Chōkeiji v Edu med letoma 1673–84.

[17] Genmyō ali Yuan-mian (1238–95) je bil kitajski menih v času dinastije Nan-sung. Za petnajst let se je zaprl v jamo, ki jo je imenoval Vrata smrti.

[18] Hōun ali Fa-yun (466–529) je bil kitajski menih v času dinastije Liang. Večino življenja je poučeval iz majhne koče, ki jo je zgradil na visoki skali.

[19] Jap. ime tega kamna je Sesshō-seki.

ki mi ga je posodil prijatelj, tedaj pa me je kmet, ki je vodil konja, poprosil, naj mu napišem pesem. Njegova prošnja me je prijetno presenetila.

Obrni konju glavo
tja čez polje,
da bo slišal
glas kukavice!

Ubijalski kamen ždi v temnem kotu gore, v bližini toplega vrelca [jap. *onsen*], in je povsem zavit v strupeni plin, ki se dviga iz njega. Vse naokrog je toliko mrtvih čebel, metuljev in drugih žuželk, da je težko razločiti pravo barvo tal.

Šla sva tudi poiskat vrbo, ki jo je Saigyō[20] častil v svoji pesmi, ko je zapisal, da »meče senco čez kristalno reko«. Našla sva jo blizu Ashina, na robu riževih polj. V mislih sem se že večkrat spraševal, kje je ta vrba, saj mi je guverner province govoril o njej, danes pa sem imel prvič priložnost, da si v njeni senci spočijem trudne noge.

Ko mlade žene
sadijo polje riža,
mahoma stopim
iz vrbine sence.

Po mnogih dneh samotnega vandranja sva končno prišla do Shirakawe [kjer je bila tedaj že opuščena cestna nadzorna točka], do vstopa v severna območja. Šele tu, prvič na tej poti, je moj duh dosegel ravnotežje in mirnost, tako da ni bil več žrtev nadležne tesnobe in da sem zmogel z blagim občutkom odmaknjenosti premišljevati o tistem starem popotniku [Taira no Kanemori, 10. st.], ki je stopil skozi ta vrata z vročo željo, da bi od tod pisal domov [v Kjoto]. Shirakawa je bila ena izmed treh najpomembnejših nadzornih postaj, mnogi pesniki so šli skoznjo in pri njej pustili kakšno svojo pesem. Sprehodil sem se med drevesi, polnimi bujnega listja, in imel v mislih njihove verze, v ušesih sem slišal daljno šumenje jesenskega vetra, v očeh sem že videl jesenske barve. Na obeh straneh ceste je v polnem razcvetu raslo na stotine in tisoče snežno belih cvetov *unohane*[21], med mnogimi prav tako belimi cvetovi robid, tako da je bila zemlja, vsaj na prvi pogled, videti kakor pokrita z zgodnjim snegom. Kiyosuke[22] je zapisal, da so stari popotniki stopili skozi vrata Shirakawa v svojih najboljših oblačilih.

---

[20] Bashō ima v mislih pesem, ki jo je zložil Saigyō (1118–90), slavni pesnik narave iz poznega obdobja Heian, ki ga je Bashō zelo častil in pogosto navajal; ta pesem je vključena v zbirko *Shin Kokin Shū*:

Pod samotno vrbo,
ki meče prijetno senco
prek kristalne reke,
si spočijmo trudne noge –
popotniki na sever.

[21] Lat. ime te rastline je *deutzia crenata*, slov. dojcija.

[22] Fujiwara-no-Kiyosuke (1104–77) je bil pesnik in učenjak iz obdobja Heian. Bashō se sklicuje na njegovo delo *Fukuro Zōshi*.

Okrašen z belimi
cvetovi *unohane*
v prazničnem kimonu
stopim skozi ta vrata. *Napisal Sora*

Napredujoč proti severu, sva prebrodila reko Abukumo in hodila med visokim gorovjem Aizu na levi strani in tremi vasmi, Iwaki, Sōma in Miharu, na desni, ki so z nizom nižjih gora ločene od vasi v okrožjih Hitachi in Shimotsuke. Ustavila sva se pri Jezercu senc.[23] Tako se imenuje, ker naj bi natančno odsevalo senco vsakega bitja, ki se približa njegovemu bregu. Vendar je bilo tokrat vreme oblačno in na jezercu ni odsevalo nič drugega razen sivega neba. Oglasil sem se pri pesniku Tōkyūju[24] v poštnem mestu Sukagawa in v njegovi hiši sva preživela nekaj dni. Vprašal me je, kako sem plačal mitnino pri vratih Shirakawa, in moral sem mu priznati, da nisem zmogel spesniti toliko verzov, kot sem želel, deloma zaradi tega, ker sem bil ves prevzet s čudesi okoliške pokrajine in spomini na stare pesnike. Gotovo pa je obžalovanja vredno, da sem šel skozi ta slavna vrata brez vsake pesmi, ki bi si jo bilo vredno zapomniti, zato sem zapisal:

Moj prvi poletni navdih
v lepoti narave
na globokem severu:
petje med sajenjem riža.

Začela sva s temi verzi, potem pa smo napisali tri knjige povezanih pesmi [jap. *renga*, angl. *linked verse*, tj. niz pesmi, napisanih v dvoje ali v skupini več pesnikov].

V okolici tega poštnega mesteca raste veliko kostanjevo drevo, v njegovi senci živi menih v osami.

Ko sem stal pred tem drevesom, sem se počutil, kot da bi se znašel sredi visokih gorá, kjer je pesnik Saigyō nabiral kostanje. Iz bisage sem vzel kos papirja in napisal naslednje:

Kostanj je sveto drevo, saj pravijo, da pismenka za kostanj povezuje pismenki za drevo in zahod, torej je kostanj drevo, ki raste na Zahodu, v smeri Svete dežele. Menih Gyōki[25] je baje uporabil kostanj za sprehajalno palico in za glavni podpornik hiše.

[23] Jap. ime tega jezerca je Kage-numa.

[24] Tōkyū (1638–1715) je bil vpliven uradnik v poštnem mestu Sukagawa.

[25] Gyōki Bosatsu (668–749) je bil menih v obdobju Nara. Vse svoje življenje je posvetil odrešitvi preprostih ljudi. [Gyōkijev vzdevek *bosatsu* v jap. pomeni *bodhisattva*.]

Čuda cvetočega
kostanja ob hiši
ne opazijo ljudje
od tega sveta.

Potem ko sva šla skozi mesto Hiwada, ki je kakih pet milj oddaljeno od hiše pesnika Tōkyūja, sva prispela do slavnih gričev Asaka. Griči niso prav daleč od ceste in med njimi je mnogo bajerjev in jezerc. V tem letnem času tu cveti posebna vrsta irisov, imenovanih *katsumi*. Šla sva tja, da bi jih videla. Hodila sva od jezerca do jezerca in spraševala vsako dušo, ki sva jo srečala na poti, kje bi jih lahko našla, ampak res čudno, nihče ni niti slišal za te irise in sonce je zašlo, še preden sva našla enega samega. V Nihonmatsuju sva zavila na desno in si na hitro ogledala skalno votlino *kurozoka* [v njej naj bi nekoč živela čarovnica *onibaba*], potem pa sva se še pred nočjo podvizala do Fukushime.

Naslednjega jutra sva se napotila v vas Shinobu, da bi si ogledala kamen z mrežasto površino, ki so ga uporabljali za natis barvnega vzorca na tkanino, imenovano *shinobuzuri*. Našla sva ga sredi te zakotne vasi, napol zakopanega v zemljo. Otrok, ki se je vživel v vlogo samozvanega vodiča, je rekel, da je bil ta kamen nekoč na vrhu gore, vendar so popotniki, ki so ga prihajali gledat, naredili toliko škode na posevkih, da je postal nadloga za kmete in so ga zvalili v dolino, prav sèm, kjer kamen leži zdaj, z navzdol obrnjenim mrežastim licem. Pomislil sem, da ta zgodba morda ni povsem neverjetna.

Pridne roke deklet
na riževih poljih
me spomnijo na
staro barvarsko veščino.

Po prečkanju reke [Abukume] pri Luninem obstretu[26] sva prišla v poštno mesto Glava brzic.[27] Ruševina hiše pogumnega samuraja Sata[28] je oddaljena kake pol milje od tega mesta, v smeri gorá na levi. Napotila sva se torej proti vasici Iizuka in sredi prostranega polja pri Sabanu uzrla grič, imenovan Maruyama. Tu je stala samurajeva hiša. Nisem se mogel upreti solzam, ko sem gledal ob vznožju griča ostanke vhodnih vrat. V bližini je samoten tempelj in na britofu še stojijo nagrobniki družine Satō. Grenko sem jokal pred nagrobnikoma dveh mladih žena in si predstavljal, kako sta si

[26] Jap. ime tega kraja je Tsuki-no-wa.

[27] Jap. ime tega poštnega mesta je Se-no-ue.

[28] Satō Motoharu (?–1189) je bil oče dveh sinov, Tsugunobuja (1158–85) in Tadanobuja (1161–86), ki sta se hrabro borila za Yoshitsuneja. Tudi sam Motoharu se je bojeval za Yoshitsuneja proti Yoritomovi vojski. Po smrti Tsugunobuja in Tadanobuja sta si njuni ženi nadeli oklepa in prijeli za orožje, da bi tolažili mater, ki je preživela svoja sinova.

po smrti svojih mož nadeli oklepa na krhki telesi. Resnično sem se počutil tako, kot da bi stal pred Nagrobnikom joka na Kitajskem.[29]

Stopil sem v tempelj na skodelico čaja. Med tempeljskimi zakladi sta meč plemiča Yoshitsuneja[30] in nahrbtni kovček, ki ga je nosil njegov zvesti spremljevalec Benkei.[31]

Meč in kovček –
ponosno razstavljena
pod prapori v vetru,
za majski festival.[32]

Napisal sem to pesem, ker je bil ravno prvi maj. Čez noč sva se ustavila v Iizuki.

Privoščil sem si kopel v toplem vrelcu, preden sva poiskala prenočišče v nekem gostišču. Bilo je umazano, z grobimi slamnjačami na zemeljskih tleh. Ležišči so nama pripravili ob slabotnem soju ognja, saj v vsej hiši ni bilo ene same svetilke. Okrog polnoči se je razdivjala nevihta in med grmenjem, curljanjem dežja, napadi komarjev in muh nisem mogel zaspati niti za hip. Še huje, napadla me je moja stara tegoba, ki se je tako razbolela, da sva zapustila gostišče ob prvem svitu. Hudo sem trpel zaradi ponovnih napadov, ko sem na konjskem hrbtu jahal proti mestu Kōri. Občutenje takšnih bolečin na poti, na kateri je pred menoj še tisoče milj, je bilo res strašno, toda ob misli, da se bo izpolnila moja usoda, če umrem na poti na daljni sever, sem tlačil zemljo karseda odločno in prispela sva do zapore Ōkido v provinci Date.

---

[29] Bashō ima v mislih nagrobnik Yang Huja (221–78), ki ga je Tu Yu (222–84) imenoval Nagrobnik joka, saj ob njem nihče ni mogel zadržati solz.

[30] Yoshitsune (1159–89) je bil najbolj sijajen in obenem tudi najbolj tragičen junak klana Minamoto. Ko so ga ločili od matere, se je zatekel v svetišče Kuramadera pri Kjotu, kjer se je skrivoma uril v vojaških veščinah in potem pomagal svojemu bratu Yoritomu (1147–99) v bitki premagati klan Taira. Ko pa je izzval Yoritomovo jezo, je moral bežati v izgnanstvo na sever, kjer je junaško padel v boju proti vojski Fujiwara-no-Yasuhira, ki je Yoshitsuneja izdal.

[31] Bankei (letnici neznani) je bil menih, ki pa so ga bolj zanimali vojaški podvigi kot poučevanje nauka. S popolno vdanostjo je služil Yoshitsuneju, potem ko ga je ta premagal v boju.

[32] Majski festival se praznuje petega maja. Včasih ga imenujejo festival irisov ali preprosto fantovski festival.

Po prehodu čez prelaz Abumizuri in mimo gradu Shiroishi sva prišla v provinco Kasajima, kjer sem vprašal za pot h grobu gospoda Sanekata iz družine Fujiwara.[33] Rekli so, naj zavijeva desno v smeri vasi Minowa in Kasajima, ki ju bova videla ob vznožju gorá v daljavi, in da je grob še vedno tam blizu templja, vendar gomilo zastira visoka trava. Seveda sem želel priti tja, a po nočnem nalivu v zgodnjem deževnem času sta me ustavili blatna cesta in moja šibkost. Imeni teh dveh vasi pa sta se tako ujemali z deževnim časom in pomensko tudi z dežnim plaščem in klobukom, da sem zapisal:

Kako daleč naj še hodim
do vasi Kasajima
po tej dolgi, blatni cesti
v deževnem času?

Čez noč sva se ustavila v Iwanumi.

Moje srce je poskočilo od veselja, ko sem zagledal slavni bor [jap. *akamatsu*] v Takekumi, njegovi dve debli, ki sta natanko takšne oblike, kakor so ju opisovali stari pesniki. Ob tem sem se spomnil na meniha Nōina,[34] ki je žaloval, ko je pri svojem drugem obisku tega kraja našel to čudovito drevo posekano in po ukazu novega guvernerja province postavljeno v reko Natori med nosilce mostu. V preteklosti je bil ta bor večkrat posajen, posekan in znova posajen, a prav zdaj, ko sva prišla tja in sem ga videl na lastne oči, je po preteku morda kakih tisoč let rasel v svoji prvotni obliki, v najlepši obliki, ki si jo človek lahko zamisli za bor. Ob mojem odhodu [iz Eda] je pesnik Kyohaku[35] napisal sledeče verze, da bi mi z njimi izrazil dobre želje za pot:

Ne pozabi pokazati mojstru
slavni bor v Takekumi
in pozno cvetenje češenj
na daljnem severu.

Zdaj pa mu odgovarjam z verzi:

Pred tremi meseci
sva občudovala češnjeve cvetove,
zdaj pa strmim v čudovito
dvojno steblo tega bora.

Po prečkanju reke Natori sva četrtega maja, na dan, ko po stari šegi krasimo napušče s svežimi irisovimi listi in molimo za dobro zdravje, vstopila v mesto

[33] Fujiwara-no-Sanekata (?–998) je bil pesnik v obdobju Heian. Na dvoru se je sprl s Fijiwaro-no-Yukinarijem (972–1027) in cesar mu je ukazal, da mora oditi [iz Kjota] v izgnanstvo v severne province. Ko je šel mimo obcestne podobe nekega boga, ni razjahal in še isti hip je bil kaznovan z usodnim padcem s konja.

[34] Nōin Hōshi (988–?) je bil eden izmed pomembnih pesnikov v obdobju Heian, ki naj bi imel tudi močan vpliv na Saigyōja.

[35] Kyohaku (?–1696) je bil eden izmed Bashovih učencev v Edu.

Sendai. Našla sva neko gostišče in odločil sem se, da nekaj dni ostaneva tu. V tem mestu živi slikar, Kaemon po imenu.[36] Zelo sem se potrudil za srečanje z njim, saj slovi kot človek resnično umetniškega duha. Nekega dne me je peljal po raznih zanimivih krajih, ki bi jih najbrž spregledal, če ne bi imel njegove pomoči. Najprej sva šla na planoto Miyagino, kjer so polja detelje čakala na jesensko cvetenje. Griči Tamada, Yokono in Tsutsuji-ga-oka so bili prekriti s cvetočimi belimi rododendroni. Potem sva šla v temne borove gozdove, imenovane Konoshita [kar pomeni Pod drevesi], kamor ne morejo prodreti sončni žarki. Ta najtemnejši kraj na zemlji često nastopa v poeziji zaradi svoje mokrote – neki pesnik na primer pravi, da njegov gospod potrebuje dežnik, kadar vstopi v ta gozd, da bi se zaščitil pred kapljami rose. Na poti domov sva se ustavila še v dveh svetiščih, Yakushidō in Tenjin. Ko je prišel čas slovesa, mi je slikar podaril svoji risbi Matsushime in Shiogame ter dva para slamnatih sandal z vezalkami, obarvanimi z globoko modrino irisa. Morda se je prav pri tem najlepše izkazala resnična umetniška narava [jap. *fūryū*] tega človeka.

Kot da so vzcveteli
irisovi cvetovi
na mojih nogah –
modre vezalke sandal.

Zanašajoč se zgolj na Kaemonove risbe, ki so nama služile kot kažipoti, sva nadaljevala po ozki poti na globoki sever in prišla v kraj, kjer so v šopih rasli visoki šaši. Prav tu, v Tofuju, so doma slavna ležišča iz šaša. Še danes imajo prebivalci tega kraja navado vsako leto pošiljati guvernerju kot dajatve skrbno stkane slamnjače.

Kamnit spomenik Tsubo-no-ishibumi sva našla na mestu, kjer je nekdaj stala utrdba Taga, pri vasi Ichikawa. Spomenik je visok okrog šest čevljev in širok tri čevlje, vklesane črke so še vidne na kamnu, če odstreš gosto mahovje. Poleg števil, ki označujejo razdalje do različnih provinc, je mogoče razbrati naslednje besede:

Ta grad je v prvem letu Jinki[37] postavil general Ōno-no-Azumabito[38],
ki ga je Njegovo Veličanstvo poslalo v severne province, v šestem letu
Tempyōhōji[39] pa ga je obnovil kancler Njegovega Veličanstva
general Emi-no-Asakari[40], guverner vzhodnih in severnih provinc.

[36] Kaemon (1665–1746) ni bil le slikar, temveč tudi kipar in pesnik. Njegov sin je pisal poezijo s pesniškim imenom Hakkyo.

[37] Tj. leta 724 n. š.

[38] Ōno-no-Azumabito je bil general, ki je na ukaz Fujiware-no-Umakaija (694–737) podjarmil severne province.

[39] Leta 762.

[40] Emi-no-Asakari (?–764) je bil sin Emija-no-Oshikatsuja. Oba, oče in sin, sta bila upornika proti cesarju Kōkenu in ubita v boju.

Sodeč po letnici, navedeni na koncu napisa, je bil spomenik postavljen v dobi vladavine cesarja Shōmuja[41] in od tedaj ves čas stoji tu ter z leti vzbuja vse večje občudovanje pesnikov. V vselej spreminjajočem se svetu, kjer se sesuvajo gore, kjer reke spreminjajo struge, kjer so ceste zapuščene, kjer so skale zakopane in se stara drevesa umikajo mladim, je skoraj čudež, da je prav ta spomenik preživel bičanje tisočih let in ostal kot živ spomin na stare. Čutil sem, kakor da so prisotni ob meni stari sami, in pozabil na vse težave, ki sem jih pretrpel na poti, ter se veselil resnične sreče tega radostnega trenutka, ne brez solz v očeh.

Po kratkem postanku ob reki Noda-no-tamagawa in pri tako imenovani Zunaj-obalni skali[42] sva prišla v borov gozd na griču Sue-no-matsuyama, kjer sva našla tempelj, imenovan Masshōzan in veliko število nagrobnikov, raztresenih med drevesi. To je resnično žalosten pogled, saj moramo vsi, mladi ali stari, ljubljeni ali ljubeči, na koncu življenja priti na takšen kraj. Zvečer sva prispela v mesto Shiogama, kjer je že zvonilo za začetek noči. Nad nama je bilo temneče se nebo nenavadno prazno za začetek poletja, na morju se je v mesečini videla silhueta bližnjega otoka Magaki-ga-shima. Ob glasovih ribičev, ki so si delili ulov tega dne, sem se počutil še bolj samotnega, saj sem se ob tem spomnil na staro pesem, ki pomiluje ribiče zaradi negotovega življenja na morju. Pozneje tega večera pa sem imel priložnost slišati slepega pevca, ki je pel ob spremljavi lutnje. Njegove pesmi so bile drugačne tako od pripovednih pesmi Heike[43] kakor tudi od tradicionalnih plesnih pesmi, imenujejo se *Okujōruri* (»Živahne pripovedke z daljnega severa«). Priznati moram, da so se mi zdele te pesmi malce preveč bučne, ko jih je pel tako blizu mojih ušes, kljub temu pa mi niso bile zares neprijetne, saj ohranjajo rustikalni okus preteklosti.

Naslednjega jutra sva zgodaj vstala in se poklonila bogovom hrama Myōjin v Shiogami. Prejšnji guverner province je dal prenoviti ta hram z mogočnimi, pobarvanimi stebri in impresivnim kamnitim stopniščem, tako da je sonce s skoraj

[41] Shōmu (701–56) je bil petinštirideseti japonski cesar. [Vladal je med 724–29, podpiral je budizem.]

[42] Jap. ime te skale je Oki-no-ishi. [V angl. prevodu: *Rock in the Offing*, v drugem: *Offshore Stone*. Neki stari pesnik iz 12. st. namreč primerja kamen, ki je moker tudi ob nizkem vodostaju reke, z rokavom nesrečnega ljubimca, ki je vedno moker od solz.]

[43] Heike pripovedi (*Heike monogatari*) so pevci pogosto recitirali ob spremljavi lutnje.

slepečo bleščavo sijalo naravnost na cinobrasto stebrišče. Globok vtis je name naredilo to, da je silna moč bogov prodrla celo do daljnega severa naše dežele, in s ponižnim spoštovanjem sem se poklonil pred oltarjem. Pred vhodom v hram sem opazil tudi staro laterno. Na njenem železnem okencu piše, da je to svetilko daroval Izumi-no-Saburō[44] v tretjem letu Bunji.[45] V mislih sem hipoma preletel razpon petstotih let, tja v čas tega najbolj zvestega samuraja. Njegovo življenje dokazuje, da če kdo opravlja svojo dolžnost in ostaja zvest, se njegova slava zbudi sama po sebi, saj danes težko najdeš človeka, ki tega samuraja ne bi častil kot cvet viteštva.

Bilo je že skoraj poldne, ko sva zapustila ta hram. Najela sva čoln in odplula na otoke pred [mestom] Matsushimo. Po dveh miljah plovbe smo pristali na peščeni obali otoka Ojima.

O čudovitem otočju Matsushima je bilo izrečenih že mnogo občudujočih besed. Če pa je vendarle mogoča še kaka hvala, bi rad povedal, da je to najlepši kraj v vsej japonski deželi in da lepota teh otokov gotovo ni nič manjša od lepote jezera Dōtei[46] ali jezera Seiko[47] na Kitajskem. Otoki ležijo v zalivu, ki je širok kake tri milje v vse smeri in je na jugovzhodni strani skoz ozek preliv odprt v ocean. Tako kot se reka Sekkō[48] na Kitajskem napolni ob vsaki plimi, se tudi ta zaliv polni s kipečo oceansko vodo. V njem so od enega do drugega brega posejani nešteti otoki. Višji kažejo v nebo, nižji ležijo med šumečimi valovi. Otoki se kopičijo nad otoki, otoki se dotikajo otokov, videti so kot starši, ki pestujejo svoje otroke ali se z njimi sprehajajo z roko v roki. Bori so sveže zeleni in njihove veje se bočijo v čudovitih krivuljah, nenehno jih upogiba veter, ki veje skoznje. Prav res – lepoto tega prizora lahko primerjamo le s tistimi najbolj božansko obdarjenimi ženskimi obličji, kajti kdo drug bi lahko ustvaril takšno lepoto, če ne sama velika boginja narave [Amaterasu]? Moje pero se zaman trudi, da bi tekmovalo s tem čudovitim stvarjenjem božanske umetnosti.

Otok Ojima, na katerem smo pristali, je dejansko polotok, ves obdan z morjem. Sèm se je nekoč umaknil menih Ungo[49] in skala, na kateri je po navadi sedel v meditaciji, je še vedno tu. Opazil sem množico majhnih koč, raztresenih med bori, in bledo plave sukljaje dima, ki so se kadili iz njih. Spraševal sem se, kdo so ljudje, ki živijo v teh odmaknjenih hišicah, a ko sem se z nekim čudnim občutkom hrepenenja približeval eni izmed njih, je vzšel mesec, kot da me hoče ustaviti, saj je njegov lesket na temnem morju močno spremenil celoten prizor. Prenočila sva v gostišču s pogledom na zaliv, v zgornji sobi sem se spravil v posteljo ob široko odprtih oknih.

---

[44] Izumi-no-Saburō (1167–89) je bolj znan kot Fujiwara-no-Tadahira. Ubil ga je njegov brat, ki je izdal njega in Yoshitsuna.

[45] Leta 1187 n. š.

[46] Dōtei ali Tung-ting Hu je jezero v kitajski provinci Hunan.

[47] Seiko ali Si Hu je jezero v kitajski provinci Chekiang.

[48] Sekkō ali Tsien-tang kiang je reka v kitajski provinci Chekiang.

[49] Ungo (1582–1659) je bil menih v templju Myōshinji v Kjotu. Leta 1636 je prenovil tempelj Zuiganji v Matsushimi.

Ko sem ležal tam sredi bučečega vetra in bežečih oblakov, sem čutil, da sem v svetu, ki je popolnoma drugačen od tistega, na katerega sem bil navajen. Moj tovariš Sora je napisal:

Kukavica nežnega glasu,
tudi ti bi potrebovala
srebrna krila žerjava
za prelet otokov Matsushima.

Poskušal sem zaspati, odganjal sem val čustev v sebi, toda moje razburjenje je bilo premočno. Končno sem vzel iz bisage svoj notes in začel brati pesmi, ki so mi jih podarili prijatelji, ko sva odhajala – pesem v kitajskem slogu, ki mi jo je dal Sōdo[50], pesem v slogu *waka* Haraja Antekija[51], pa Sampujeve in Dakushijeve[52] haikuje – vse o otočju Matsushima.

Enajstega [maja] sva obiskala tempelj Zuiganji. Ta tempelj je ustanovil Makabe-no-Heishirō,[53] ko je postal menih in se vrnil iz Kitajske, pozneje pa ga je razširil menih Ungo v mogočno svetišče s sedmimi velikimi dvoranami, okrašenimi z zlatom. Menih, ki sem ga srečal v templju, je dvaintrideseti naslednik ustanovitelja. Spraševal sem se tudi, kje naj bi stal tempelj zelo občudovanega meniha Kenbutsuja.[54]

Dvanajstega sva se napotila v Hiraizumi. Na tej poti sem želel videti bor v Anehi in most pri Odaeju, zato sva sledila samotni gorski stezi, po kateri hodijo samo lovci in gozdarji, toda nekje sva zašla in prišla v pristanišče Ishinomaki. Pristanišče leži v širokem zalivu, od tam se vidi otoška gora Kinkasan, na kateri so stari zlatokopi, zato so jo slavili kot »cvetočo z zlatimi cvetlicami«.[55] V pristanišču je bilo zasidranih stotine ladij in čolnov, številni trakovi dima so se drug za drugim dvigali iz hiš, nanizanih ob obali. Veselilo me je videti ta živahni kraj, in čeprav naju je pripeljalo sèm zgolj naključje, sem se začel ozirati za primernim prenočiščem. Toda čudno,

---

[50] Sodō (1642–1716) je bil po rodu iz Kaija (prefektura Yamanashi). Bil je zelo izobražen v kitajskih klasikih. Njegov pesniški slog morda najbolje izraža sledeča pesem:

Visoko v gorah –
zelena barva za oko,
petje kukavice za uho,
prvi *bonito* za jezik.

[51] Hara Anteki (letnici neznani) je bil zdravnik v Edu.

[52] Dakushi (letnici neznani) je bil doma iz Ōgakija. Kot nižji samuraj je živel v Edu.

[53] Makabe-no-Heishirō (letnici neznani), bolj znan kot Hōshin, je bil menih v obdobju Kamakura.

[54] Kenbutsu (letnici neznani) je bil menih v obdobju Heian. O njem pravijo, da se je za dvanajst let zaprl v majhen tempelj v Matsushimi.

[55] Bashō ima v mislih sledečo pesem Ōtoma-no-Yakamochija (718–85):

Kot da bi praznovala
miroljubno vlado našega princa,
je gora, odkrita na severu dežele,
vzbrstela z zlatimi cvetlicami.

nihče nama ni ponudil gostoljubja. Po mnogih poizvedbah sva našla siromašno hišo in ko sva v njej prebila nemirno noč, sva se zjutraj znova podala na skoraj povsem neznano pot. Po prečkanju reke pri Sodi, mimo travnikov pri Obuschiju in barja pri Manu, sva sledila cesti ob bregu reke [Kitakami]. V mestu Toima [danes: Tome], kjer sva prenočila, se je naposled končala dolga pot ob močvirni reki – in po dveh dneh, po približno dvajsetih prehojenih miljah sva prišla do mesta Hiraizumi.

Tu je slava treh rodov družine Fujiwara[56] minila kakor zamah praznega sna. Ostanki glavnih vrat so pozdravili moje oči miljo pred nekdanjo graščino gospoda Hidehira, ki je bila popolnoma zravnana z zemljo in je zdaj tam le še riževo polje. Samo gora Kinkei je ohranila svojo podobo. Ko sem se povzpel na grič Takadate, kjer je gospod Yoshitsune srečal smrt, sem od tam lepo videl reko Kitakami, ki z močnim tokom teče čez planjavo Nambu, ter njen pritok Koromogawo, ki se ovija okrog vzpetine gradu Izumi-ga-shiro in se izliva v veliko reko natanko tu spodaj, pred mojimi očmi. Hiša gospoda Yasuhira je stala na severu, pri nadzorni postaji Koromo-ga-seki, ki je zapirala dostop s planjave Nambu in branila mesto pred divjimi vdori s severa. Resnično, ta kraj je bil priča mnogih viteških vrlin in podvigov v tisti kratki dobi treh rodov, toda tako igralci kot njihova dejanja so že dolgo mrtvi in so potonili v pozabo. Ko je neka dežela premagana, ostanejo v njej le še gore in reke, na grajskih ruševinah poženejo pomladne trave. Usedla sva se na svoja klobuka in bridko zajokala, da sva malone pozabila na čas.

Bujna poletna trava
je vse, kar je ostalo
od sanj in hotenj
starih samurajev.

Ujel sem pogled na
ivjaste lase Kanefusa,[57]
valujoče med belimi
cvetovi *unohane.*

Napisal Sora

Dve sveti stavbi, o katerih čudoviti notranjosti sem ves presenečen že slišal, sta se mi končno razodeli: Hram suter, svetih spisov, v katerem stojijo kipi treh plemičev, ki so vladali tej deželi, in Zlata dvorana,[58] mavzolej, kjer so v [zlatem] sarkofagu mumije te trojice in sohe treh bud [Amida, Kannon, Seishi]. Tudi ti dve stavbi bi bili

[56] Bashō ima v mislih tri [generacijsko zaporedne] pripadnike te družine, to so: Fujiwara-no-Kiyoshira (1056–1128), Motohira (letnici neznani) in Hidehira (?–1187). Ti trije sposobni možje so uspeli ustvariti tako imenovano zlato dobo Severa. Toda Hidehirov sin Yasuhira (?–1189) se je sprl z bratom Tadahiro (1167–89) in ga ubil, potem pa je njega ubil [slavni šogun iz Kamakure] Minamoto-no-Yoritomo. Tako se je po kratkem dobi blagostanja končala zlata doba Severa.

[57] Kanefusa (1127–89) je bil zvest branilec Yoshitsuneja. Kljub svoji visoki starosti se je ta samuraj zelo hrabro boril.

[58] Jap. ime te dvorane [bolj kapele] je Konjiki Dō [Zlata dvorana] ali Hikari Dō [Dvorana luči].

uničeni in prerasli z vse požirajočo travo, zakladi v njiju bi bili raztreseni, njuna z dragimi kamni okrašena vrata bi bila polomljena in njuni zlati stebri bi bili uničeni, če ju ne bi varovala zunanja zgradba, ki so jo bili dodali za zaščito vseh teh dragocenosti, tako da so preživele in se bodo ohranile v spominu vsaj tisoč let.

Tudi dolgo majsko deževje
je pustilo nedotaknjeno
Zlato kapelo,
žarečo v somraku.

Ko sva zavila z glavne ceste, ki vodi v provinco Nambu, sva prišla v vas Iwate, kjer sva prenočila. Naslednjega dne sva videla rt Oguro in otoček Mizu [znan tudi iz neke stare pesmi], oba sta ob reki, nakar sva pri toplih vrelcih Naruko prišla do zapore Shitomae, vstopne točke v provinco Dewa. Stražarji pri zapori so bili zelo sumničavi, saj si le redki popotniki upajo v normalnih okoliščinah hoditi po tej težki

poti. Spustili so naju mimo po dolgem čakanju, tako da naju je prehitel mrak, ko sva se vzpenjala po pobočju mogočne gore. Ustavila sva se v hiši stražarja z zapore [ta nama je ponudil prenočišče], imela sva res srečo, da sva jo našla v tej samoti. Razdivjala se je nevihta in naju zadržala tam tri dni.

Popikan od muh in uši
sem spal na slamnjači,
blizu mojega vzglavja
je vso noč uriniral konj.

Kot je rekel stražar, mogočna veriga gorá otežuje pot v provinco Dewa in ta pot je hudo negotova. Zato sem se odločil, da najameva vodiča. Stražar je bil res prijazen, da je našel mladega moža silne postave, ki je hodil pred nama z ukrivljenim mečem,

privezanim za pas, in hrastovo gorjačo, ki jo je trdno držal v roki. S strahom, kaj vse se lahko zgodi na tej poti, sva mu sledila. Kajti tisto, kar mi je bil povedal stražar, se je izkazalo za resnično. Na tem gorovju je listje v drevesnih krošnjah tako gosto in zrak pod njim tako tih, da je bilo, kakor da bi si utirali pot skozi gluho noč. Ni se zaslišal niti en sam ptičji krik in zdelo se mi je, kakor da veter piha črne saje skozi razpoke v visečih oblakih. Kljub vsemu pa sem vztrajal pri hoji skozi gosto bambusovo podrast, prečkali smo mnoge potoke, klecal sem ob skritih skalah, dokler nismo končno, ko sem bil že ves premočen od mrzlega potu, prišli v vas Mogami. Vodnik mi je čestital, rekel je, da imamo res srečo, da smo varno prečkali te gore, saj so se na njegovih prejšnjih pohodih vselej zgodile kakšne nezgode. Zahvalil sem se mu in ga odslovil. Strah pa je potem še nekaj časa hromil moje misli.

V mestu Obanazawa sem poiskal Seifuja,[59] bogatega trgovca, obenem pa človeka z resničnim smislom za poezijo, ki dobro razume tudi težavnost potovanja, saj sam pogosto potuje v prestolnico. Povabil naju je, da lahko ostaneva pri njem, kolikor dolgo hočeva, in si prizadeval, kolikor je le mogel, za najino udobje.

Počutim se
kot da bi bil doma,
ko lenobno dremljem
v tej hiši svežega zraka.

No, le priplazi se ven
in mi pokaži svoj obraz,
samotni glas krastače,
skrit v gojišču sviloprejk!

Z žafraniko [jap. *benihana*]
si pometem prah spred oči,
ko se sprehajam med
njenimi rdečimi cvetovi.

Za gojišče sviloprejk
skrbijo ženske roke
v svilenih kimonih –
kakor nekdaj boginje. *Napisal Sora*

V provinci Yamagata stoji gorski tempelj, imenovan Ryūshakuji, ki ga je ustanovil véliki menih Jikaku.[60] Ta kraj je znan po popolnem miru, in ker so nama vsi svetovali, naj ga obiščeva, sva iz Obanazawe naredila ovinek do tja, čeprav je to pomenilo vsaj kakih sedem milj hoje več. Ko sva prišla do gore, na kateri stoji tempelj, sva ga uzrla obsijanega s poznopopoldanskim soncem. Potem ko sem se ob vznožju dogovoril z menihi, da ostaneva pri njih čez noč, sva se povzpela do templja tik pod vrhom gore.

[59] Seifū (1651–1721) iz Obanazawe je na svojih trgovskih poteh pogosto obiskal Basha v Edu.

[60] Jikaku (794–864), bolj znan kot Ennin, je bil menih v [budistični] šoli *tendai*. Leta 860 je ustanovil Ryūshakuji.

Vsa gora iz masivnih skal – kakor da bi bile zgnetene skupaj – je poraščena s stoletnimi bori in hrasti. Že same skale, ozaljšane z žametnim mahom, imajo barvo večnosti. Vrata številnih manjših hramov ob strmih stopnicah med skalnimi policami so bila zaprta, skoznje ni bilo slišati nobenega glasu. Ko sem se vzpenjal po vseh štirih, od kamna do kamna, in se spoštljivo priklanjal pred vsakim hramom, sem čutil, da ima ta sveti kraj očiščujočo moč, ki prežema vse moje bitje.

V popolni tišini
svetega kraja
le škržatov glas
prodira v skale.

Ko sva hotela pojadrati navzdol po reki Mogami in čakala na lepo vreme v Ōishidi, so nama povedali, da se je v tem kraju zakoreninilo staro seme povezanih pesmi [jap. *renga*], ki ga je tu nekoč posejal veter, in da še vedno iz njega vsako leto zrastejo rožice, ki mehčajo raskave duše vaščanov kot čisti glasovi bambusove piščali, vendar pa si ti preprosti pesniki zaman prizadevajo, da bi našli pravo pot skozi goščavo napak, saj ne znajo razlikovati med starim in novim slogom, niti nimajo nikogar, ki bi jih pri tem vodil. Zatorej sva se na njihovo prošnjo usedla mednje in skupaj smo zložili knjigo povezanih pesmi, ki sva jim jo potem pustila kot darilo. Resnično mi je bilo v veliko veselje med popotovanjem tako pomagati ljudem.

Reka Mogami izvira v visokih gorah daljnega severa in v zgornjem toku teče skozi provinco Yamagata. Vzdolž njene struge je mnogo nevarnosti, kot sta Pikčasta skala[61] in Orlove brzice[62], nazadnje pa se izlije v morje pri Sakati, potem ko oblije severno pobočje gore Itajiki. Ko smo se v čolnu spuščali po njej, sem imel občutek, da bodo gore z obeh strani vsak hip zgrmele na nas, saj je bil čoln majhen – takšne vrste, kot so jih kmetje v starih časih uporabljali za prevoz riževih snopov – in drevesa so bila težko ovešena z listjem. Videli smo Slapove srebrnih niti[63], ki so se svetlikali skozi zeleno listje, in tempelj, imenovan Sennindō, ki stoji tik ob obali. Reka je narasla prav do roba struge in čoln je bil nenehno v nevarnosti.

Vsa majska deževja
je zbrala Mogami,
ki zdaj v divjem toku
drvi navzdol.

[61] Jap. ime te skale je Goten.

[62] Jap. ime je Hayabusa.

[63] Jap. ime teh slapov je Shirano-no-taki.

Tretjega junija sva se povzpela na goro Haguro. Z ljubeznivo pomočjo prijatelja Zushija Sakichija[64] sva bila povabljena v avdienco pri visokem menihu Egakuju[65], ki je prior celotnega sestava gorskih templjev. Prijazno naju je sprejel in nama ponudil udobno prenočišče v eni izmed pristav v Južni dolini. Naslednjega dne smo z njim sedeli v glavni dvorani, da bi skupaj zložili nekaj povezanih pesmi. Začel sem:

Hvaljena bodi
Južna dolina,
kjer veje blag vetrič
z vonjem po snegu.

Petega sva obiskala tempelj [ločine] gongen, ki ga je ustanovil menih Nōjo,[66] čeprav ni natančno znano, kdaj je živel. V knjigi »Dvorna slavja in obredi v dobi Engi«[67] je omenjeno, da na gori Sato v provinci Dewa stoji svetišče. Pisar bi moral napisati Kuro, ne Sato – ampak ti dve besedi zvenita precej podobno, če sta zapisani v kitajskih pismenkah [jap. *kanji*]. Sedanje ime te gore, Haguro, je verjetno skrajšana oblika imena Gora Kuro. Kot piše v neki krajevni zgodovinski knjigi, pa ime same province Dewa izhaja iz navade, da so bile vsako leto od tod poslane cesarju kot dajatve velike količine ptičjega perja. Kakorkoli že, svetišče na gori Haguro se prišteva med tri najsvetejše templje na severu, skupaj s templjema na gori Gassan in na gori Yudono, razen tega pa to svetišče sopripada tistemu na gori Tōei v Edu. Nauk o popolni meditaciji, ki ga uči [budistična] šola tendai,[68] sije od tod kakor čisti mesečevi žarki; Zakoni o duhovni svobodi in razsvetljenju pa svetijo kakor luči v globoki temi. Tu je na stotine hramčkov, v katerih menihi s čudovitim navdihom in svetim spoštovanjem izvajajo verske obrede. Slava tega kraja ne bo nikoli propadla, vse dokler bo človek živel na zemlji.

Osmega sva se povzpela na goro Gassan. Okrog vratu sem si privezal sveto ogrlico iz murvinih vlaken in si pokril glavo s kapuco iz beljenega platna, potem pa sva se z vodičem podala na pohod, dolg osem milj, vse do vrha gore. Hodili smo skozi meglice in oblake, na višinah smo dihali redkejši zrak, prečkali spolzka ledišča in snežišča, vse dokler nismo prišli do samih vrat oblakov, skoraj do poti sonca in lune. Končno sem sopihajoč dosegel vrh, malone premražen do kosti. Prav tedaj je sonce zašlo in na nebu je vzšel bleščavo sijoč mesec. Pogrnil sem si nekaj listja po tleh

[64] Zushi Sakichi (?–1693) je bil barvar v vasi Tamuke v provinci Dewa (prefektura Yamagata). Pisal je pesmi pod pesniškim imenom Rogan.

[65] Egaku (?–1707) je opravljal funkcijo priorja med leti 1687 in 1691. Umrl je v templju Kegonji v provinci Mino (prefektura Gifu).

[66] Nōjo (letnici neznani) je bil po splošnem prepričanju tretji sin cesarja Sushuna (?–592). [Ločina *gongen* je pojmovala Budo kot utelešenje šintoističnega božanstva (*kami*).]

[67] *Engishiki* je knjiga zakonov v petih zvezkih, ki jih je zbral Fuji-wara-no-Tokihira (871–909) in drugi vazali po ukazu cesarja Diaga. Vendar pa v tej knjigi ne najdemo odlomka o hramu na gori Sato.

[68] Šolo/ločino tendai je s Kitajske prvi prinesel Ganjin. Saichyō [Saichō] (767–822) je iz nje naredil pomembno vejo japonskega budizma. Močan poudarek daje obredom in slavjem.

in zaspal, počivajoč z glavo na mehkih bambusovih vejicah. Ko je zjutraj vzšlo sonce in razpršilo oblake, smo se napotili navzdol, v smeri gore Yudono.

Še vedno smo se spuščali po pobočju gore, ko smo prišli do stare kovačije ob šumečem studencu. Vodnik je povedal, da je Gassan,[69] kovač mečev, doma iz teh krajev, prav tu izdeloval meče in jih kalil v kristalno čisti studenčnici. Izdeloval jih je s tolikšno veščino in zavzetostjo, da so zasloveli po vsem svetu. Najbrž je izbral prav ta kraj za svojo kovačijo, ker je poznal skrivnostno moč, skrito v tej vodi, saj je znano, da se podobna moč vode skriva tudi v izviru Ryōsen[70] na Kitajskem. Ob tem se lahko spomnimo tudi na zgodbo Kansha in Bakuye,[71] ki nas uči, da ne glede na to, kaj počnemo, dosežemo resnično popolnost le tedaj, če se temu posvetimo z vso svojo najglobljo predanostjo. Sedeč na skali in premišljujoč o vsem tem, sem tik pred seboj zagledal češnjevo drevce, visoko komaj tri čevlje in šele na začetku cvetenja – seveda je to dosti pozneje, kot sicer cvetijo češnje, vendar je drevce zmagalo v boju proti teži snega, ki ji je kljubovalo več kot pol leta. Tedaj sem pomislil na tisto slavno kitajsko pesem o »dišeči slivi v pekoči poletni vročini«,[72] spomnil pa sem se tudi na nič manj ganljivo pesem meniha Gyōsona[73] ter ob tem začutil še tesnejšo vez med češnjico in menoj. Na tej gori smo videli še mnoge druge zanimive stvari, vendar je prav, da se v skladu s pravili, ki jih mora romar spoštovati, vzdržim pisanja o nekaterih podrobnostih. Ko smo se vrnili v prenočišče, me je gostitelj Egaku prosil, naj v verzih zapišem nekaj svojih vtisov z romanja k trem goram, in tako sem na zvitek murvinega papirja, ki mi ga je dal, napisal naslednje:

Kako mrzel in bled
je prvi krajec, ki vzhaja
nad temno globino
gore Haguro!

Koliko stebrišč oblakov
se je dvignilo in zrušilo,
preden je vzšel tihi mesec
nad goro Gassan?

---

[69] Gassan (letnici neznani) je bil slaven kovač mečev v letih Kenkyū (1190–98).

[70] Ryōsen [Zmajev izvir] ali Lung-chüan je izvir v kitajski provinci Chekiang.

[71] Kanshō ali Kanchiang [Gan Jiang] je bil slaven kovač mečev v času dinastije Wu. Tako Kanshō kot njegova žena Bakuya [Mu Ye] sta bila znana po svoji veščini.

[72] Bashō ima v mislih pesem, ki jo je napisal Chên Yü-i, pesnik iz časa dinastije Sung. Baje je Bashō dejal: »Moja umetnost je nekaj takšnega kot peč sredi poletja in pahljača sredi zime.«

[73] Gyōson (?–1135) je bil menih v obdobju Heian. Bashō ima v mislih pesem iz zbirke *Kinyō Shū*:

Res je škoda,
da v gorah ni nikogar,
ki bi občudoval
to lepo češnjo
v sijajnem razcvetu.

Ker ne smem izdati
skrivnosti gore Yudono,
si močim rokav s slapom
zadržanih solzà.

Solze mi privró iz oči,
ko se zavem, da stopam
po kovancih na sveti poti
na gori Yudono. *Napisal Sora*

Potem ko sva naslednjega dne zapustila Haguro, sva prišla do gradu Tsuru-ga-oka, kjer naju je prisrčno sprejel samuraj Nagayama Shigeyuki.[74] Z njim in Zushijem Sakichijem, ki naju je spremljal vso pot od gore Haguro, smo napisali knjigo povezanih pesmi. Ko sva se poslovila od njiju, sva se znova spustila s čolnom po reki Mogami in priplula v pristanišče Sakata, kjer naju je gostil in kratkočasil zdravnik En'an Fugyoku.[75]

Uživam večerni hlad
na vetrovni obali v Fukuuri,
za mano je gora Atsumi
še vedno v vročem soncu.

Reka Mogami
z grivami svojih valov
potaplja globoko v daljavo
plamene poletnega sonca.

Vse od odhoda na pot sem užival v neštetih pogledih na naravno lepoto, ki so jo skladno ustvarile zemlja in voda, gore in reke, kljub temu pa nisem mogel zatreti v sebi močne želje, da bi videl še čudežno lepoto Kisagate, lagune severovzhodno od Sakate. Kakih deset milj sva sledila ozki poti, se vzpenjala na strme griče, spuščala k skalnatim obalam in prečkala peščene plaže, toda zastrto sonce se je že bližalo

[74] Nagayama Shigeyuki (letnici neznani) je bil samuraj v službi klana Sakai, ki je mnogo generacij vladal mestu Tsuruoka.

[75] Fugyoku (?–1697) je bil zdravnik v Sakati. Njegove pesmi z Bashovimi kritičnimi komentarji so bile objavljene pod naslovom *Aki no Yo* [Jesen].

obzorju in z morja se je dvignil močan veter, ki je nosil peščena zrnca, nakar je še dež s sivimi oblaki zagrnil nebo, tako da ni bilo več videti niti gore Chōkai. Hodila sva po tej malone nevidni obali in zamišljal sem si vse vrste lepih pogledov, dokler nisva končno prišla do koče nekega ribiča, prepričana, da če je toliko lepote že v mračnem dežju, je lepo vreme obljublja še veliko več.

Naslednjega jutra sta jasno nebo in sijoče sonce pozdravila najine oči, tako da sva v odprtem čolnu zajadrala prek lagune. Ustavili smo se na otočku, ki se imenuje po menihu Nōinu,[76] da bi videli njegovo samotišče, kjer je živel tri leta, potem pa smo pristali na nasprotnem bregu, kjer raste starodavna češnja, ki jo je počastil Saigyō[77] z verzom »čolni plujejo po valovih cvetov«. Tam je tudi mavzolej cesarice Jingū[78] in tempelj Kanmanjuji. Bil sem nekoliko presenečen, ko sem slišal, da je obiskala te kraje, in še vedno nisem prepričan, da je to zgodovinska resnica. Usedel sem se v dvorano tega templja, od koder se vidi celotno laguno. Ko so dvignili bambusne žaluzije, se mi je pred očmi odstrl čudovit pogled: gora Chōkai, ki na jugu kot steber podpira nebo, pa njen senčni odsev na vodni gladini, daleč na zahodu komaj vidna zapora Muyamuya, na vzhodu dolg nasip, ki sega vse do Akite, in nazadnje, na severu, Shiogoshi, ustje lagune, kjer se valovi plime valijo vanjo z odprtega morja. Čeprav je laguna široka komaj kako miljo, po svojem čaru in lepoti prav nič ne zaostaja za Matsushimo. Med njima pa je pomembna razlika: lepota Matsushime je prešerno vesela, medtem ko je čar Kisagate v tem, da je lepa s svojim žalostnim obličjem, ki ni zgolj samotno, ampak tudi žalujoče, kakor da bi se kesalo zaradi nekega neznanega zla. Resnično nas spominja na izraz nemirnega duha.

Speča mimoza
v sivem dežju Kisagate
spominja na gospo Seishi,[79]
na njeno tožbo, polno žalosti.

Žerjavi poskakujejo
na mokri obali Shiogoshi,
svoje dolge noge pomakajo
v hladne valove plime.

---

[76] O Nōinu gl. opombo 34, zgoraj. [Leta 1804 je potres dvignil dno lagune, danes so tam riževa polja, nekdanji otočki pa so postali grički.]

[77] Bashō ima v mislih sledečo Saigyōjevo pesem:

Valovi zastrejo
ribiški čoln –
kakor da pluje
čez valove cvetov:
češnja v Kisagati.

[78] Po splošnem prepričanju je legendarna cesarica Jingū vladala Japonski v drugi polovici četrtega stoletja [po nekem drugem viru pa med leti 169–269]. Neuspešno je poskušala podjarmiti Korejo.

[79] Gospa Seishi ali Hsi-shih je bila znana po svoji melanholični lepoti. Kou-chien iz dinastije Yū-eh jo je poslal kot darilo Fu-chaiju v dinastijo Wu. [Speča mimoza, lat. *Albizia julibrissin*, v angl. *sleep-tree*.]

Katere priboljške
postrežejo v Kisagati,
če jo obiščeš
na praznični dan? *Napisal Sora*

Brezdelno sedé
pred vrati koč
ribiči uživajo
hlad večera. *Napisal Teiji*[80]*, trgovec iz province Mino*

Pesem za orlji par, ki gnezdi na skali:

Kateri božanski nagon
je poučil te ptice, da val
ne seže tako visoko,
da bi zalil njihov dom? *Napisal Sora*

V Sakati sva se zadržala še nekaj dni, potem sva se napotila na sto trideset milj dolgo pot do glavnega mesta province Kaga [do Kanazawe]. Ko sem gledal oblake, ki so se zbirali krog gorá ob cesti Hokuriku [tj. cesti Severnih dežel], je moje srce malone otrpnilo ob misli, kako velika razdalja je še pred menoj. Toda vozeč se skoraj ves čas, sva naposled le prišla v provinco Echigo pri zapori Nezu in potem še v provinco Ecchū pri zapori Ichiburi. V devetih dneh na tej poti nisem mogel kaj dosti pisati, deloma zaradi vročine in vlage, pa tudi zaradi moje stare tegobe, ki me je zelo pestila.

Že šestega julija
je prav posebna noč,
saj se jutri, le enkrat na leto,
Tkalka snide s svojim ljubim.[81]

Mlečna cesta se dviga
v velikem loku prek valov
razpenjenega morja –
in onstran pada na [otok] Sado.

Izčrpan od naporov na poti mimo mnogih nevarnih krajev ob morju s tako groznimi imeni, kot so Otroci-brez-staršev[82] ali Starši-brez-otrok[83], Pasje zavračanje[84]

---

[80] Teiji (letnici neznani) je bil v poeziji Gonsuijev učenec.

[81] Bashō s tem misli na sedmi julij, ko se po starem verovanju srečata dve zvezdi, pastir Hikoboshi in tkalka Orihime, zvezdi Altair in Vega, in to le enkrat na leto, saj sta sicer ločeni z Amanogawo, Mlečno cesto. To noč se na Japonskem začne Tanabata, festival »Sedmih večerov«. [To opombo sem malce priredil, nekaj več o Tanabati pa najdeš v moji knjigi *Odsevi dežele vzhajajočega sonca*, na str. 293.]

[82] Jap. ime: Oyashirazu.

[83] Jap. ime: Koshirazu.

[84] Jap. ime: Inumodori.

ali Konjsko upiranje[85], sem se odpravil zgodaj spat, potem ko sva prečkala zaporo Ichiburi. Toda v moja ušesa sta se prikradla glasova dveh mladih žensk, ki sta šepetali v sosednji sobi. Govorili sta starejšemu moškemu in iz pogovora sem razbral, da sta prileţnici iz Niigate v provinci Echigo; starec, ki ju je na poti k hramu Ise pospremil do sèm, se naslednjega dne vrača domov z njunimi pismi in sporočili za sorodnike in prijatelje. Sočustvoval sem z njima, saj ju življenje, kot sta sami rekli med šepetom, podí naokrog kot morsko peno, ki jo valovi nosijo na obalo, in vsako noč sta prisiljeni najti novega kompanjona, vsakič morata znova izkazovati svojo predanost ljubimkanju in obenem tudi potrjevati usodno grešnost njunih narav. Prisluškoval sem temu šepetanju, dokler me ni utrujenost zazibala v spanec.

Ko sem naslednjega jutra stopil na cesto, sem srečal ti dve ženski. Približali sta se mi in malce solznih oči rekli: »Midve sva zapuščeni popotnici, popolni tujki na tej cesti. Ali bi bil tako prijazen, da bi nama dopustil, da ti vsaj slediva? Če si menih, kot kaže tvoj črni plašč, se naju usmili in nama pomagaj, da bi spoznali veliko ljubezen našega Odrešenika.« – »Vajine besede so me globoko ganile,« sem odvrnil po kratkem premisleku, »vendar imam na svoji poti še mnogo postankov, tako da vama ne morem pomagati. Pojdita, kakor grejo drugi popotniki. Če verjameta v Odrešenika, ne bosta nikoli ostali brez Njegove božanske zaščite.« Ko pa sem se oddaljil od njiju, je moje srce ostalo polno grenke žalosti.

Pod isto streho
smo spali nocoj,
prileţnici in jaz –
deteljici in mesec.

Ko sem Sori povedal to pesem, jo je nemudoma zapisal v svojo beležnico.

Po prečkanju tako imenovanih Oseminštiridesetih brzic reke Kurobe in mnogih drugih tokov, sva prispela v Nago, kjer sem povprašal za slavno glicinijo [v zalivu] Tako, ki sem jo želel videti v barvah zgodnje jeseni, čeprav je njena doba cvetenja pomlad. Vaščan pa mi je pojasnil, da je Tako na drugi strani gora, kakih pet milj dlje ob obali, daleč od človeških bivališč, tako da tam najbrž ne bova mogla najti nobene

[85] Jap. ime: Komagaeshi.

ribiške koče za prenočitev. Njegove besede so me prestrašile, zato sva nadaljevala pot naravnost v provinco Kaga.

Stopam skozi vonjave
zgodaj zorečega riža –
na desni, globoko spodaj
so vode Jeznega morja.[86]

Čez gore Unohana-yama in doline Kurikara-dani sva petnajstega julija prispela v mesto Kanazawa, kjer sva srečala trgovca iz Osake, Kasha[87] po imenu, ki naju je povabil, naj ostaneva v njegovem gostišču.

V tem mestu je živel človek po imenu Isshō,[88] ki si je z ljubeznijo do poezije pridobil trajen ugled med sodobnimi verzopisci. A šele zdaj sem izvedel, da je lani pozimi nenadoma umrl. Udeležila sva se svečanosti v njegov spomin, ki jo je priredil njegov brat.

Tiha gomila prijatelja
zgani se, če moreš,
ob mojih tožbah, ki odmevajo
v rjovenju jesenskega vetra.

Ob obisku nekega samotišča:

Mrzlega jesenskega dne
z golimi rokami lupimo
kumare in kisla jabolka
za skromno večerjo.

Pa še pesem, ki je nastala nekje na poti:

Rdeče, rdeče sonce,
brezsrčno si do minevanja,
veter pa ve zanj, saj obljublja
zgodnjo zmrzal.

---

[86] Morje ob obali prefekture Toyama se imenuje Jezno morje (Ariso Umi) zaradi njegove divjosti.

[87] Kasho (?–1731) je bil trgovec v Osaki. Napisal je sledečo pesem kot žalostinko ob Isshōvi smrti:

V jesenskem vetru
bo ostal vsaj lotosov cvet,
da sedeš vanj
v večnem miru.

[88] Isshō (1653–88) je bil nadarjen pesnik v Kanazawi, umrl je že pri petintridesetih letih. Pravijo, da je tik pred smrtjo napisal sledečo pesem:

Kako lep je sneg,
ki prekriva tla,
in tudi oblak na zahodu,
ki prinaša še več snega.

Pri kraju, imenovanem Pritlikavi bor:[89]

Pritlikavi bor je res
prijazno ime, a tudi
veter prijazno češe
deteljo in bele trave [jap. *susuki*].

Tu v bližini sva obiskala hram Tada, kjer sva videla šlem samuraja Sanemorija[90] in kos brokatnega blaga, ki ga je nosil pod njim. Kot pravi legenda, mu ga je dal plemič Yoshitomo,[91] dokler je še služil klanu Minamoto.[92] Ta šlem je prav gotovo zelo poseben, z zlatimi arabeskami krizantem na vizirju in na ušesnem ščitniku, pa z divjim zmajem, ki drzno gleda iz grba, in ukrivljenima rogovoma, ki kažeta v nebo. Kronika tega hrama podaja živo pripoved o tem, kako je Kiso Yoshinaka[93] po herojski smrti samuraja Sanemorija poslal plemiča visokega ranga Higuchija-no-Jira[94] v to svetišče, da bi počastil šlem s spoštljivo molitvijo.

Zaboli me v srcu,
ko zaslišim črička
v temni notrini
starega šlema.

Na najini poti k toplim vrelcem Yamanaka naju je ves čas gledal v hrbet beli vrh gore Shirane. Naposled sva prišla do kraja, kjer na levi, tesno ob gori stoji tempelj. Legenda pravi, da ga je zgradil cesar Kazan[95] in ga posvetil veliki boginji [*bodhisattvi*, jap. *bosatsu*] usmiljenja Kannon, potem ko je končal svoje romanje po njenih Triintridesetih svetiščih, in da je ime Nata, kakor se tempelj imenuje, sestavljeno iz Nachi in Tanigumi, imen prvega in zadnjega templja na tem velikem romanju. V tempeljskem vrtu so lepe skale in starodavni bori, boginja pa stoji v hramu na skali. Ves ta kraj resnično prevevajo neki čudni vzdihi.

---

[89] Jap. ime je Komatsu.

[90] Saitō Sanemori (1111–83) je sprva služil klanu Minamoto, pozneje pa so ga sprejeli v klanu Taira. Ko je s triinsedemdesetimi leti šel v bitko pri Shinohari, si je obarval lase, da bi skril svojo starost, vendar ga je ubil Tezuka Mitsumori.

[91] Minamoto-no-Yoshitomo (1123–60) se je boril proti lastnemu očetu in ga ubil v bitki pri Hogenu leta 1156, toda dve leti pozneje je bil hudo poražen v bitki pri Heiji in ubit na begu.

[92] Minamoti so bili potomci cesarja Saga (786–842). Politična moč njihovega klana je dosegla svoj vrh z Yoritomom (1147–99). Bili so nasprotniki družine-klana Taira, potomcev cesarja Kanma (737–806). Politična moč Tairov je dosegla svoj vrh z Kiyomorijem (1118–81).

[93] Kiso Yoshinaka (1154–84) je bil eden izmed vodij družine Minamoto. Odlikoval se je po vojaški moči, vendar mu je primanjkovalo politične zvijačnosti.

[94] Higuchi-no-Jirō (letnici neznani) je bil eden izmed t. i. štirih stražarjev Yoshinaka. Bil je nekdanji prijatelj Sanemorija.

[95] Kazan (968–1008) je bil petinšestdeseti japonski cesar.

Jesenski veter
piha še bolj belo
kot so bele skale
Skalnega templja.

Užival sem kopel v toplih vrelcih, ki se po svojih čudovitih lastnostih lahko kosajo samo še z vrelci Ariake.[96]

V prijetnih kopelih
blagih vrelcev Yamanaka
ne rabimo krizantem
za dolgoživo starost.

Lastnik tamkajšnjega gostišča je mladenič po imenu Kumenosuke.[97] Njegov oče je bil pesnik in o njem kroži zanimiva zgodba: nekega dne, ko je Teishitsu[98] (pozneje slaven pesnik v Kjotu, takrat pa še mladenič) prišel v ta kraj, je srečal tega moža in doživel hudo ponižanje zaradi svoje nevednosti o poeziji, zato je po vrnitvi v Kjoto postal učenec Teitokuja[99] in tudi pozneje ni opustil študija poezije, vse dokler se ni počutil kot samostojni pesnik. Potem je Teishitsu, kot pravijo, vse svoje življenje brezplačno poučeval poezijo vsakogar v tej vasi. Treba pa je priznati, da je to že precej stara zgodba.

Moj sopotnik Sora je začutil hudo bolečino v trebuhu. Zato se je odločil, da sam pohiti k sorodnikom v vasi Nagashima v provinci Ise. V slovo je napisal:

Kjerkoli bom padel
na tej poti, želim,
da moj grob leži
med cvetočo deteljo [jap. *hagi*].

Globoko v srcu sem čutil žalost odhajajočega in otožnost ostajajočega, in kakor samotna ptica, ki v temnem oblaku izgubi svojo jato, napisal odgovor:

Ojme! – odslej bodo
kapljice rose brisale
na mojem klobuku
napis »V dvoje«.

[96] Splošno mnenje je, da je bodisi Bashō ali pisar napačno zapisal ime teh toplih vrelcev. Najbrž gre za tople vrelce Arima v prefekturi Hyōgo.

[97] Kumenosuke (1676–1751) je bil gostilničar v Yamanaki. Pisal je haikuje pod imenom Tōyō. Njegov oče, Matabei, je pisal poezijo pod imenom Takenori.

[98] Teishitsu (1610–73), trgovec v Kjotu, je bil Teitokujev učenec. Izdal je zbirko *Gyokkai Shū*.

[99] Teitoku (1571–1653) je bil mojster povezanih pesmi. Ni bil le dober pesnik, temveč tudi dober učitelj.

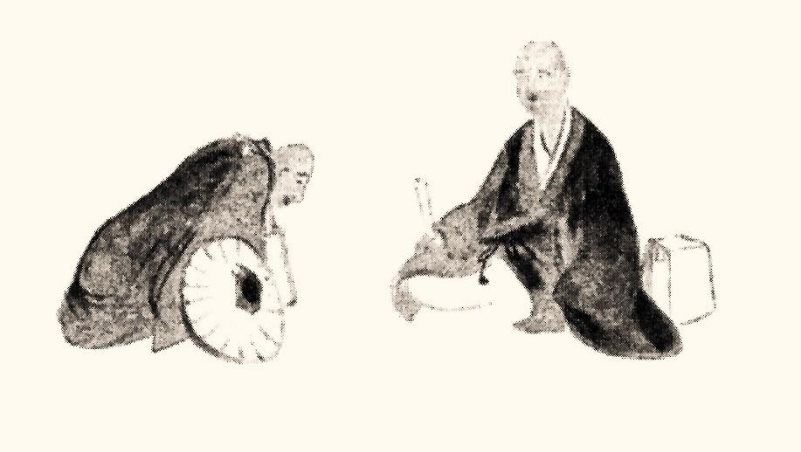

Čez noč sem se ustavil v templju Zenshō, nedaleč od gradu Daishōji, še vedno v provinci Kaga. Tudi Sora je prejšnjo noč prenočil tu in pustil za seboj to pesem:

Že vso dolgo noč
poslušam jesenski veter,
ki tuli na griču
za templjem.

Sora je od mene ločila razdalja ene same noči, a to je bilo enako, kot če bi bila tisoč milj vsaksebi. Tudi jaz sem se spravil v posteljo med tuljenjem jesenskega vetra in se zbudil zgodaj zjutraj ob petju menihov, a ga je kmalu prekinil zven gonga, ki nas je klical k zajtrku. Še istega dne sem nameraval prečkati vso provinco Echizen, zato sem brez obotavljanja zapustil tempelj, toda ko sem stopil na dolgo stopnišče, ki vodi iz njega, je za mano po stopnicah pritekel mlad menih s čopičem in črnilom ter me prosil, naj pustim za seboj kako pesem. In ker sem po naključju opazil nekaj vrbinih listov, raztresenih po vrtu, sem ob tej priložnosti napisal:

Upam, da sem zbral
dovolj vrbinih lističev,
raztresenih po vrtu,
da poplačam vašo prijaznost.

Potem sem zapustil tempelj, ne da bi si utegnil zavezati slamnate sandale.

Z najetim čolnom sem se zapeljal čez zaliv Yoshizaki ob meji province Echizen pogledat slavni bor pri prelivu Shiogoshi [~Ustje plime]. Pomislil sem, da je lepota tega kraja najbolje izražena v tej Saigyōvi pesmi:

V vetru, ki prinaša
slane valove z morja,
bor v Shigoshiju
vso noč rosí svetleče
kapljice mesečine.

Če bi si kdo drznil napisati kako drugo pesem o tem boru, bi bilo to tako, kakor če bi skušal svoji roki dodati šesti prst.

Obiskal sem tempelj Tenryūji v mestu Matsuoka, saj je prior tega templja moj stari prijatelj. Od Kanazawe do tja me je spremljal pesnik po imenu Hokushi;[100] ko se je z mano odpravil na pot, se mu še sanjalo ni, da bo šel tako daleč. Naposled se je odločil, da se vrne domov, potem ko je zložil vrsto lepih pesmi o pogledih, ki sva jih uživala skupaj. Ko sva se poslovila, sem napisal na pahljačo:

Na svidenje, moja stara pahljača!
Če ne bi ničesar napisala nate,
te zdaj ne bi pretrgala na dvoje,
strgal bi te sam ob koncu poletja.

Napravil sem ovinek, kako poldrugo miljo od mesta Matsuoka, in se povzpel do templja Eiheiji. Pomislil sem, da je bil res pravi čudež, da je menih Dōgen[101] našel tako odmaknjen kraj za mesto tega templja.

Razdalja od tam do mesta Fukui meri komaj kake tri milje. Ker pa sem zapustil tempelj po večerji, sem moral z negotovimi koraki slediti somračni cesti. V tem mestu živi pesnik z imenom Tōsai,[102] ki sem ga pred kakimi desetimi leti srečal v Edu. Nisem vedel, ali je že umrl ali še vedno ohranja svojo kožo in kosti, tako da sem šel do njegovega doma, kamor me je usmeril človek, ki sem ga srečal na cesti. Ko sem prišel do skromne koče v stranski ulici, ločene od drugih hiš z živo mejo nočnih frajlic in bučk plezalk ter še pred njo z grmiči petelinjih glavnikov in gosjih nožic, sem vedel, da je prav to hišica mojega prijatelja. Potrkal sem na vrata, ven je pokukala ženica žalostnih oči in me vprašala, ali sem menih in od kod prihajam.

---

[100] Hokushi (?–1718) je bil brusilec mečev v Kanazawi. Njegova hiša je zgorela leta 1690 in takrat je napisal sledečo pesem. Bashō jo je zelo pohvalil v svojem sočutnem pismu.

Moja hiša je zgorela,
a češnjevo drevo v vrtu
razsipa svoje cvetove,
kot da se ni zgodilo nič.

[101] Dōgen (1200–53) je bil ustanovitelj zenovske šole sōtō. Zgradil je tempelj Eiheiji in učil nauk zena. [Več o njem gl. tudi v moji knjigi *Odsevi* …, str. 44 isl.]

[102] Tōsai (letnici neznani) je živel v mestu Fukui. Njegove pesmi lahko najdemo v zbirki *Shinzoku Irtu-Tsukuba Shū*, ki jo je izdal Kigin (1624–1750)

Potem mi je rekla, da je gospodar te hiše šel v mesto po nekih opravkih in da je bolje, da ga poiščem tam, če želim govoriti z njim. Po njenem videzu sem sklepal, da je žena mojega prijatelja in kar malce me je zaščemelo, ker sem se ob tem spomnil podobne hiške in zgodbe iz neke stare knjige pripovedk. Ko sem končno našel prijatelja, sem ostal pri njem dve noči. Tretjega dne pa sem zapustil njegovo kočico, ker sem želel videti jesensko polno luno [jap. *meigetsu*] v pristaniškem mestu Tsuruga. Tōsai se je odločil, da mi bo delal družbo, in tako sva se veselo podala na pot, potem ko si je na malce nenavaden način zavihal krajce svojega kimona.

Dolgo časa me je po poti spremljal beli vrh gore Shirane, zdaj pa ga je nadomestila mogočna gmota gore Hina. Prečkala sva most Asamuzu in videla slavne tamajske trste, ki so ravno začeli cveteti. Mimo [nekdanje] zapore Uguisu in čez prelaz Yunō ter mimo gradu Hiuchi in griča z imenom Prihod domov,[103] kjer sva slišala zgodnje krike gosí, sva ponoči štirinajstega [avgusta] prispela v pristanišče Tsuruga. Nebo je bilo jasno in mesec je nenavadno močno svetil. Lastniku gostišča, v katerem sem prenočil, sem rekel: »Upam, da bo tako tudi jutrišnjo noč, ko vzide polna luna.« On pa je odvrnil: »Vreme v naših severnih krajih je tako spremenljivo, da tudi z vsemi svojimi izkušnjami ne morem napovedati, kakšno bo jutri nebo.« Po prijaznem pogovoru z njim ob steklenici sakeja, smo se sprehodili do svetišča Myōjin Kei [ali Kehi], posvečenega duhu cesarja Chūaija.[104] Pri svetišču je vladala globoka tišina in beli pesek pred oltarjem se je lesketal v mesečini, ki je sijala skozi temne borove iglice, tako da je bilo videti, kakor da zgodnja zmrzal prekriva tla. Gostitelj mi je povedal, da je tu prvi pokosil travo prior Yugyō[105], ki je navozil sèm tudi pesek in kamne, zato da je posušil močvirje pri hramu za boljši pristop častilcev. Od takrat se je ohranila navada, da vsi nasledniki velikega priorja ob obisku tega hrama prinesejo pest peska in ta navada je znana kot Yugyōv obred nošenja peska.

[103] Jap. ime tega griča je Kaeru-yama.

[104] Chūai (letnici neznani) je bil štirinajsti japonski cesar, mož cesarice Jingū.

[105] Yugyō Shōnin II. (1237–1319) – [*shōnin* pomeni sveti menih] – je nasledil [sicer mlajšega, prej umrlega] Yugya Shōnina I. Ippena (1239–89), ustanovitelja ločine ji.

Božansko čista
mesečina se lesketa
na belem pesku
meniha Yugya.

V noči petnajstega [avgusta] je deževalo, kot je napovedal lastnik gostišča.

Muhasto nebo
severnih dežel
mi ne dovoli zreti
jesenske polne lune.

Šestnajstega pa je bil spet jasen dan. Šla sva [s Tōsaijem] na Pisano obalo,[106] da bi nabrala nekaj rožnatih školjk. S pomočjo ugodnega vetra je čoln hitro prejadral sedem milj in že smo pristali na tej obali. Spremljal naju je mož z imenom Tenya,[107] s služabniki, hrano, pijačo in nasploh z vsem, česar se je domislil, da bomo potrebovali na izletu. Ob obali je nekaj ribiških koč, med njimi pa tudi majhen tempelj. Usedel sem se vanj, srkal vroč čaj in sake, ves prevzet s samoto večernega prizora.

V še globlji samoti
kot na obali Suma
čutim objem jeseni
ob tem morju.

V družbi školjk
gledam raztresene
cvetove detelje,
ki jih vrtijo valovi.

Prosil sem Tōsaija, naj napiše povzetek dogodkov današnjega dne in da ga pusti v tem templju za spomin.

Ko smo se vrnili v Tsurugo, me je poiskal Rotsū,[108] ki me je potem spremljal v provinco Mino. Ko smo prijezdili v mesto Ōgaki, se nam je znova pridružil Sora, ki se je vrnil iz province Ise. Tudi Etsujin[109] je privršal na konju in vsi skupaj smo šli v

[106] Jap. ime te obale je Iro-no-hama.

[107] Tenya Gorōemon (letnici neznani) je bil ladjar v Tsurugi.

[108] Rotsū (1651?–1739), je bil za življenja znan po svoji ekscentričnosti, podobno kot Izen (?–1711). Sprva je bil menih, vendar je potem, ko je bil prisiljen v beračenje, kolovratil po vsej deželi. Njegovo pesniško jadikovanje je vzbujalo kritičnost drugih pesnikov, čeprav je Bashō smatral sledeč Izenov haiku za primer načela *hosomi* (vitkosti):

Vodne ptice
naglo zaspijo
v globoki tišini
jezera Yogo.

[109] Etsujin (1656–?) je bil barvar v Nagoji. Spremljal je Basha na njegovi poti v vas Sarashina.

Jokovo[110] hišo, kjer smo se veselili snidenja z Zensenom,[111] Keikom,[112] njegovimi sinovi in mnogimi drugimi, z mojimi starimi prijatelji, ki so me prišli pozdravit, podnevi in ponoči. Vsi so se silno veselili, da me vidijo, kot da bi se nepričakovano

vrnil od mrtvih. Šestega septembra pa sem se tudi sam napotil k svetišču Ise, saj sem želel tam prisostvovati otvoritvi novega hrama, čeprav sem bil še vedno utrujen od dolge poti. Ko sem se vkrcal na čoln, sem napisal:

Kakor se jeseni
odprejo školjke,
grem tudi jaz spet na pot.
Zbogom, prijatelji moji!

* * *

[110] Jokō (letnici neznani) je bil samuraj nižjega ranga v Ōgakiju. Ko ga je Bashō obiskal, ni bil več v vojaški službi.

[111] Zansen (letnici neznani) je bil samuraj visokega ranga v Ōgakiju

[112] Keikō (1673–1735), samuraj iz Ōgakija, je imel tri sinove, po imenih Shinkin, Sensen in Bunchō

Pripis

Ta drobna popotna knjižica vsebuje vse bitje in žitje pod nebom – ne samo tistega, kar je sivo in suho, ampak tudi tisto, kar je mlado in barvito, ne le tistega, kar je močno in veličastno, ampak tudi tisto, kar je šibko in bežno. Ko sledimo vsakemu koraku po tej *Ozki poti na globoki sever*, mestoma kar poskočimo in zaploskamo, drugič pa se ne moremo upreti bolečini, ki jo začutimo v globini srca. In včasih se nam zazdi, kakor da mi sami hodimo po tej poti, kakor da smo pravkar vzeli dežni plašč iz bisage, ali pa da takrat, ko so naše oči prevzete ob kakem lepem prizoru, obstanemo na tistem mestu toliko časa, da nam iz nog poženejo korenine. Lepota te knjižice je tolikšna, da se lahko primerja z biseri, ki jih jočejo oči siren v bistrem morju. Resnično – kako čudovito potovanje je zapisano v tej knjigi in kako krasen je človek, ki ga je izkusil! Obžalujemo lahko le to, da se je ta véliki človek, avtor te knjige, zadnja leta postaral in oslabel, da se je belo ivje spustilo na trepalnice njegovih oči.

V zgodnjem poletju sedmega leta Genroku[113]
Soryū[114]

[113] Leta 1694. [Bashō je umrl 28. novembra istega leta.]

[114] Avtor tega pripisa je Soryū (letnici neznani), menih in učitelj v Edu. Na Bashōvo prošnjo je naredil čistopis zadnje verzije *Ozke poti na globoki sever*.